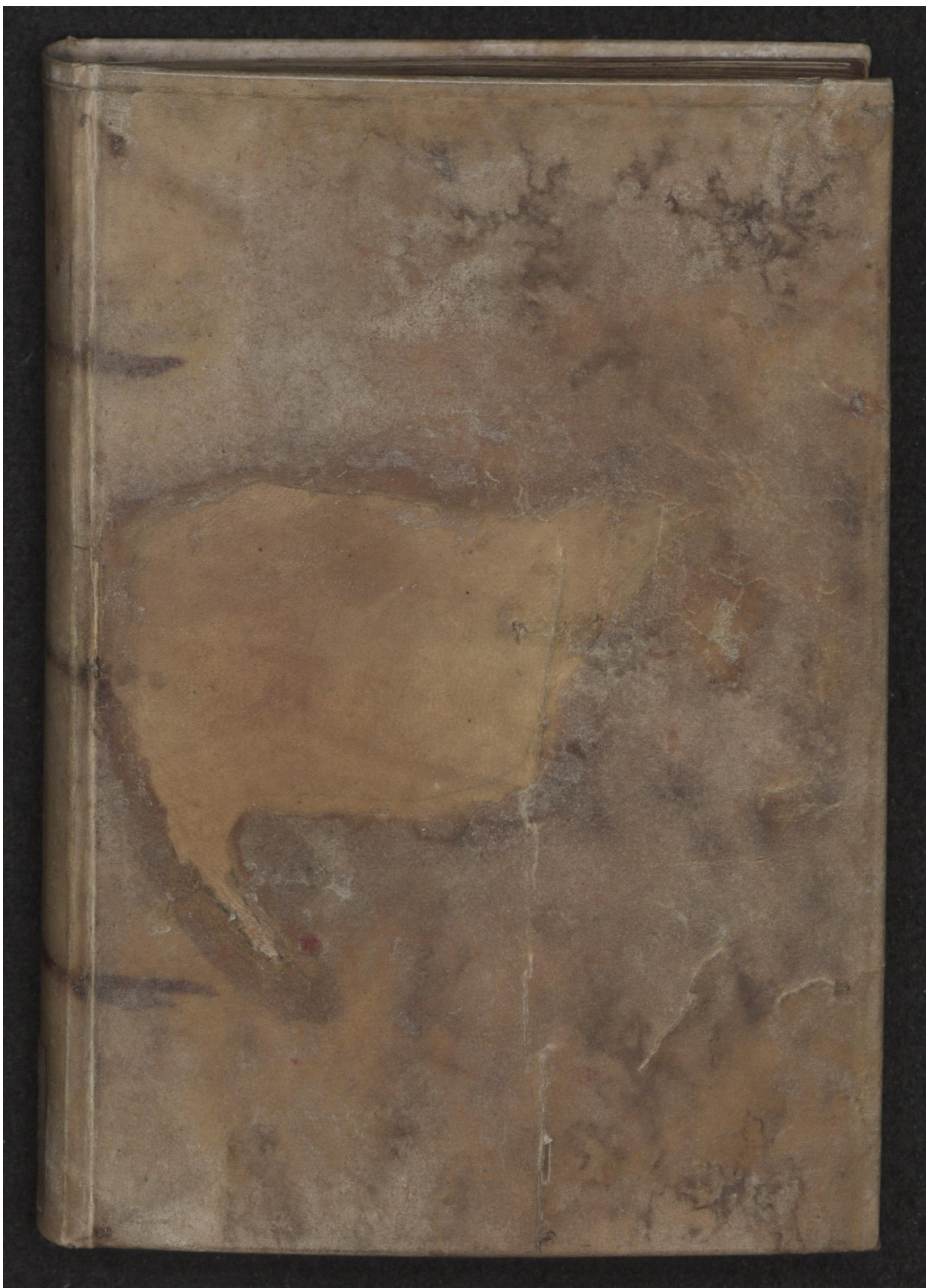

1
6
143

ALIA

Caroli Sigonii Errata

LONGE' PLVRA, QVAM
Quæ nuper sunt edita,

IN EODEM COMMENTARIO
In Fastos, & Libro De Vita et rebus gestis
SCIPIONIS,

AB EODEM ANTONIO BENDINELLIO
Patefacta.

LVCÆ
Apud Vincentium Busdracum
1570.

Antonius Bendinellius
CAROLO SIGONIO.

VPER veritatis illustrandæ causa, honorisque mei tuendi neceßitate compulsus errata permulta ad historiam Africani Minoris tantum pertinentia partim ex paginis sex tui Cõmentarij in Fastos, partim ex libro de Vita & rebus gestis Scipionis, collecta diuulgaui. Nunc autem quingẽta & amplius ex eodem Commentario, & libro, quæ, vt si iterum lacesserer, recens in arenam descenderem, mihi reseruaram: cum vt meas iniurias persequar, tum verò vt communi vtilitati consulam, edere statui. Nam cum à bonis, doctisque hominibus aliquam tuorum scriptorum te dignam, eoque Leone, quem in pugna Robortelliana te iactas, egisse, defensionem desiderari: teque id omninò præstare non posse intelligeres: tamen, vt aliquid dicere viderere, & dolori, quo grauißimo disrumperis non nihil mederere: primùm quædam in meis scriptis reprehendere, & ex ijs præsertim, quæ à me tibi fuerant obiecta: Deinde pauca ex tam multis tuis erratis defendere summa cum acerbitate verborum statuisti: & hæc omnia, vt in manus hominum absque tuo nomine peruenirent, malitiosè, ac turpiter curasti. Camillum enim Coccapanium hominem gloriosum, ad audendum maximè proiectum, mihique inimicißimum facilè impulisti: vt hunc tuum post duos annos egregium conatum sibi ascriberet, suum esse prædicaret, ac pro suo diuulgandum curaret, summo mehercule cum vtriusque dedecore. Nam, vt omittam, quòd ex ipso suppresso nomine facilè coniici potest, quale sit genus reprehensionis, atque defensionis tuæ, & quid viri probi, atque literati de vtriusque vestrum facto

sint iudicaturi: cum me de te optimè meritum esse confessus fueris, ac literas ad me dederis: te nulla re magis in vita gloriari consueuisse, quàm quòd me doctorem habueris: Coccapanium non solum à me alienasti, & literis conuitiorum plenis in me armasti: sed huius etiam tuæ libidinis, ac turpitudinis ministrum esse voluisti: & is cum ab anno quarto ætatis suæ vsque ad duodecimum me humanißimo, atque amantissimo præceptore Mutinæ vsus fuerit: eaque sub mea disciplina bonarum literarum fundamenta iecerit, quibus adhuc facilè stetit, vitamque & spiritum duxit: vt quantum posset, me læderet, in inuidiam vocaret, & ipse aliquid esse putaretur, libentißimè tuæ cupiditati mei vlciscendi, dolorisque tui eo modo leniendi, morem geßit. Qua in re me illud in primis consolatur: quòd, dum & publicè, & priuatim me verborum contumelijs laceratis, dum scriptis petulantißimis, & mendacibus consectamini, & omni prorsus dignitate spoliare conamini: omnium mortalium ingratissimi cognoscimini. quo quid turpius, quid flagitiosius, & consceleratius dici, aut excogitari potest? sed hac de re pluribus, alio loco. Communis quoque vtilitas hoc in genere scriptionis multò magis mihi proposita fuit, quàm tuæ iniuriæ. cum enim tua scripta permultis esse referta mendacijs, & flagitijs animaduertissem: hominis esse non probi solum, sed pij etiam putaui ea publico scripto nota facere, atque eo modo non tam huius ætatis hominum, quàm etiam posteritatis vtilitati quamprimum nulla neque laboris, neque impensæ habita ratione, prospicere: vt qui posthac tuorum scriptorum testimonijs vti volent (quanquam cur velint non video) quid in eis sequendum sit, quid vitandum paruo labore, atque sumptu scire possint. Quare non, vt hæc solum quamprimum in manus hominum peruenirent, nunc operam dedi, sed etiam, confutatis breui, vt spero, tuis contumeliosis, & malignis reprehensionibus: atque simul vanitate, & malitia tuæ defensionis demonstrata (& si in his tuis erratis, vbi res, & locus postulabit, vtrunque faciam) constitui hac hyeme σὺν τῷ θεῷ, tum quod reliquum est tui Commentarij, tum reliqua, scripta omnia excutere diligentißimè, & quicquid probabile non videbitur, in lucem proferre, constitui. Tu interim hæc perlege: & si istum tuum primum in me conatum satis honorificè; ac prosperè tibi cessisse intellexeris, eadem, vt minitaris, tua defendendi, meaque reprehendendi ratione vtere. Sed iam nimium fortasse præfati sumus, ad rem aggrediamur.

Ad an. CDXXCVIII. Pag. 49.

VETVSTAS *integras nobis consulares, triumphalesque tabulas vsque ad secundum bellum Punicum reliquit.* Hoc est falsum. sunt enim integræ vsque ad an. V. C. DXXXI. At bellum secundum Punicum cæptum est, an. V. C. DXXXV.

Ad an. CDXXCXI. *pag.* 49.

In hunc annum consules edunt Ap. Claudium, Q. Fuluium, Cassiodorus, Eutropius, Orosius, Florus. Meus Eutropius, Orosius, Florus sic habent. Eutropius lib. ii. Primum Ap. Claudio, Q. Fabio consulibus in Sicilia contra Afros pugnatum est. Paullus Orosius lib. iiii. cap. vii. an. ab V. C. CCCCLXXXIII. Ap. Claudio, Q. Fabio consulibus, Mamertinis. Florus lib. II. cap. II. Populus, inquit, Romanus Ap. Claudio consule primum fretum ingressus est.

Ibidem.

Ap. Claudiū Consulem, cui Sicilia obtigerat Mamertini ad se vocarūt. Poly. lib. i. ὕπατον στρατηγὸν ἄπιον κλαύδιον ἐξαπέστιλαν. id est. Consulem ducem Ap. Claudiū in Siciliam emiserunt. Si igitur missus fuit, non ei Sicilia obtigit, vt tu dicis, quod pertinet ad fortē.

Ibidem.

Ap. Claudius Hieronem prælio ita fregit, vt ipse relicta Messana se Syracusas receperit. Quid Sigoni de Carthaginiensibus hostibus sempiternis factum est? non ne & ipsi vna cum Hierone Messanam obsidebant? nonne & ipsi die insequenti fusi; fugatique fuerunt, & Messana obsidione liberata?

Ibidem.

Priorem causam tradit etiam Eutropius. Hoc est falsum.

Ad an. CDXI.

Erbesus, quod erat horreum Populi Romani, ab Annone receptum. Pœni nihilominus fame oppreßi ad summam dimicationem cum venissent, victi sunt. Hæc Polybius. Tu sententiam Polybii non es assecutus. qui lib. pri. πρῶτον μὲν inquit, πραξικοπήσας κατέσχε τὴν τῶν ἐρβησσέων πόλιν; καὶ παρείλετο τὰς ἀγορὰς, καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν τοῖς τῶν ὑπεναντίων στρατοπέδοις. id est. Primum quidem sollicitatis ciuibus vrbem Erbeseorum proditione cepit; atque commeatus, & rerum necessariarum suppeditationem hostibus ademit. Primùm dicimus, illa, *Erbesus receptum*, non

cohærere

cohærere Deinde hæc, *quod erat horreum populi Romani*, temerè à te addita. quasi tum P. R. inde triticum Romam exportaret. Deinde quæro, quo modo receptum. Proditione, respondet Polybius. Postremò prorsus negamus Pœnos fame Agrigenti oppressos venisse cum Romanis in dimicationem. Nam Annibal, qui Agrigenti obsidebatur, & fame premebatur silentio noctis, Agrigento, vt scribit Polybius, clam cum suis aufugit; tantum abest, vt dimicauerit.

Ad an. CDXCIII.

Ibi ab Annibale Pœnorum duce conclusus, & captus est. Non vera dicis. Polybius, lib. pri. ita prodit. ὁ δὲ τῶν καρχηδονίων στρατηγὸς ἀννίβας ἀκούσας ἐν τῷ πανόρμῳ τὸ γεγονὸς ἐξαποστέλλει βοώδην τῆς γερουσίας ὑπάρχοντα ναῦς εἴκοσι δούς, id est Annibal aũt Pœnorũ dux audito, Panormi cõsulis aduentu. eò misit Boodẽ quendã Senatorem Carthaginiensem cũ viginti nauibus. & paulò infra. ὁ δὲ καρχηδόνιοι τάς γε ναῦς, καὶ τὸν στρατηγὸν ὑπεναντίων ὑποχείριον ἄγοντες παραχρῆμα πρὸς τὸν ἀννίβαν ἀπῆραν. id est. Carthaginienses autem secum naues abducentes, & hostium ducem captiuum cõfestim ad Annibalem redierunt. Ergo Cn. Cornelius à Boode, non ab Annibale, qui Panormi erat, conclusus fuit, & captus.

Ibidem.

C. *Duilius Pœnos nauali prælio congressus, deuicit, Annibal vix Carthaginem incolumis redijt* . Inuertis ordinem, & omnia perturbas. Tradit Polybius, Annibalem post naualem pugnam Panormum se recepisse; atque inde multò post cum illis nauibus, quæ prælio superfuerant, Carthaginem redisse, hoc est, post Aegestam ab Romanis obsidione liberatam, & Macellam vi captam, ac denique post interfecta ab Amilcare quatuor millia sociorum Romanorum, quæ quidem tu post Annibalis profectionem facta commemoras: & addis de tuo, ***vix incolumis.***

Ad an. CDXCVII. *pag.* 51.

M. Atilius, & L. Manlius in agrum Carthaginiensem impetũ faciunt. Quid rei gesserint, tu referre non curas, ne ab instituto tuo discedas: quod est, vt vbi est opus breuitate multus sis: vbi verborũ multitudine, sis breuis. tradit Polybius, ipsos, neminẽ obuiam procedente, regionem populatos fuisse, multa domicilia incendisse, vim magnã quadrupedũ omnis generis, homines supra xx. milia captos ad naues adduxisse, infra etiam hæc scribis, ***Carthaginienses tribus***

ducibus

ducibus Asdrubali, Bostari, & Amilcari regionis præsidium tradunt. primum hæc, non tradit Phlybius. deinde, cur non explicasti pugnam Atilii secundam cum tribus Pœnorum ducibus?

Ad an. CDXCVIII. *pag.* 51.

Hoc probant Liuij verba, quæ sunt libro XXIIII. *Falsum est hoc Liuium eo in libro tradere.*

Ibidem pag. 52.

Igitur Aemilius Paullus, & Fuluius Nobilior consules audita captiuitate Reguli (inquit Orosius) & clade exercitus Romani trãsire in Africam cum classe CC. *nauium iußi Clupeam petunt. eò & Carthaginienses cum pari classe confestim venerunt. nec differri potuit nauale certamen* CIIII. *naues Carthaginiensium demersæ.* XXX. *cum pugnatoribus captæ. præterea triginta quinque millia militum cæsa sunt. Romanorum autem nouem nauibus deprehensis, mille centum periere milites. Consules Clupeæ castra posuerunt. cũ duo Annones eò cum magno exercitu conuenissent, prælio cõmisso ix. millia militum perdiderunt. Post autem cum Romana claßis ad Italiam prædis onustam remearet, infando naufragio euersa est. nã ex* CCC. *nauibus* CCXX. *perierunt.* LXXX. *vix abiectis oneribus liberatæ sunt. Amilcar cum exercitu in Numidiam, & Mauritaniã missus, postquam hostiliter in vniuersos egit &c.*

Cum tu eò impudentiæ, & arrogantiæ perueneris, vt omnia tibi in antiquis scriptoribus licere putes, ad omnium vtilitatem ista tua impudentia, & arrogantia est reprimenda ipsorum testimoniis. Quare, vt hoc commodius fiat, verba Orosii ex lib. iiii. cap. ix. vt se habent, afferam. Igitur Aemilius, inquit, Paullus, & Fuluius Nobilior consules audita captiuitate Reguli, & clade exercitus Romani transire in Africam cum classe CCC. nauium iussi Clupeam petunt. eò confestim Carthaginienses cum pari classe venerunt, nec differri potuit nauale certamen. CIIII. naues Carthaginiensium demersæ, triginta cum pugnatoribus captæ. præterea triginta quinque millia militum ex ipsis cæsa sunt. Romanorum autem nouem nauibus depreßis, mille centum periere milites. Consules apud Clupeam castra posuerunt. Duo Annones Imperatores eò rursus cum magno exercitu conuenerunt, prælioque commisso nouem millia militum perdiderũt. Cum Romana claßis prædis onusta ad Italiam remearet, infando naufragio euersa est, nam de trecentis nauibus ccxx. perierunt, octoginta vix, abiectis oneribus

bus, liberatæ sunt. Amilcar dux Pœnorum cum exercitu in Numidiam, Mauritaniamque missus, postquam hostiliter, cruenteque in vniuersos egit &c. Orosius, depresßis nauibus. tu, qui quotidie vim, ac potestatem verborum latinorum, vsumque linguæ latinæ alios publicè doces, *deprehensis* scripsisti. cum longè aliud sit deprimere naues, ac deprehendere. ille apud Clupeam; tu *Clupeæ*; quasi Romani victores consueuerint post victoriam in vrbibus ponere castra. Orosius de trecentis, tu *ex trecentis*. omisisti hæc; *iterum, imperatores Pœnorum, dux Pœnorum, cruenteque, ex ipsis*. Loco mouisti propter numerum, credo; *eò confestim*. Hæc addidisti; *&, cum, post autem cum*. Atque cum Orosius scripserit cum classe ccc. nauium tuus librarius fecit cc.

Ad an. D. pag. 52.

Consules CLX. *nauibus in Siciliam inde in Africam transgreßi vniuersam oram maritimam, quæ circa syrtes est, depopulati sunt. ignari autem locorum cum in syrtes impulissent, onera abijcere omnia, vt naues subleuarent, coacti, cum retro in Siciliam atque ex Sicilia in Italiam irent, cohorta tempestate* CL. *naues onerarias & prædam amiserunt. Itaque S. C. factum, ne amplius, quam* LX. *nauium claßis ad subsidium Italiæ haberetur. Hæc Polybius, Eutropius, & Orosius.* Cum meus Polybius nihil eiusmodi prodat, reliquū est. vt videamus an reliqui duo isthæc narrent. Orosius lib. iiii, cap. ix. Seruilius, inquit Cœpio, & Sempronius Blæsus consules ducentis sexaginta nauibus ad Africā transgresßi vniuersam oram maritimam, quæ circa Syrtes iacet, depopulati sunt, atque in superiora progresßi, captis, euersisque ciuitatibus plurimis ingentem prædā ad classem deuexerunt. Inde cum ad Italiam redirent, circa Palinuri promontorium, quod à Lucanis montibus in altum excurrit, illisi scopulis centum quinquaginta naues onerarias, nobilemque prædam crudeliter acquisitā infeliciter perdiderunt. Eutropius lib. 2 Cn. inquit Seruilius Cœpio, & C. Sempronius Blæsus consules cū ducentis sexaginta nauibus ad Africam profecti sunt, aliquas ciuitates ceperunt, prædam ingentem reducentes naufragium pasßi sunt circa Palinurum promontorium. Videamus nunc vtrum horum sis secutus. Orosius, & Eutropius cclx. naues produnt; *Tu* CLX. illi in Africam scribunt, *tu in Siciliam inde in Africam*. Orosius circa Syrtes iacet. *Tu circa Syrtes est.* Orosius in superiora progresßi captis, euersisque ciuitatibus plurimis. Eutropius aliquas ciuitates

ceperunt

ceperunt. Tu hæc neglixisti omnia. illi circa Palinurum promontorium Romanos naufragium fecisse dicunt. tu nihil, sed pro his addidisti: *Ignari locorum cum in syrtes impulissent, onera abiicere omnia, vt naues subleuarent, coacti: Itaque S.C. factum ne amplius quam sexaginta nauium classis ad subsidiū Italiæ haberetur.* deniq; Orosius cum ad Italiam redirent. *Tu arrogantissime cum retro in Siciliam, atque ex Sicilia in Italiam irent.* & audes scribere. Hæc Polybius, Eutropius, & Orosius? est ne hoc afferre scriptorum testimonia, an omnia peruertere, an omnia mendaciis refercire, & obscurare?

Ibidem 493. pag. 50.

Iussis nauibus omnibus ad fretum venire. Polybius lib. primo. γναῖος κορνήλιος συντάξας τοῖς ναυάρχοις, ἐπειδὰν καταρτίσωσι τὸν στόλον πλεῖν ὡς ἐπὶ τὸν πορθμόν. C. Cornelius imperauit nauarchis, vt, vbi classem absoluissent, nauigarent tanquam ad fretum. num pestis veterum auctorum, naues habebant & audiendi, & veniendi facultatē? apud quem leges iubere naues venire? si Polybius, mandat, inquit, nauarchis: cur tu nauibus?

Ad An. DI. *pag.* 52.

Polybius Cottæ nomen omisit, victoriam autem his verbis expressit. Romani Thermam, & Liparas interea obsiderunt. Ego in hac tua versione nullam video expressam victoriam. viderem si recte Polybium conuertisses. tradit enim Cottam cepisse Thermam, & Liparam; tu verò obsedisse tantum. θέρμην inquit, lib. pri. μόνον, καὶ λίπαραν ἐξεπολιόρκισαν. Thermam verò, & Liparam obsidione expugnarunt. En græcè scientium deus. qui etiam, *Liparas* verti, cum vnius tantum insulæ sit proprium nomen.

Ibidem 52.

Frontinus lib. iiij. Cotta consul P. Valerium Pecuniolam sanguine sibi iunctum, quem obsidioni Liparitanæ ad auspicia repetenda Messanam transiturus, præfecerat, virgis cæsum militiæ munere inter pedites fungi coegit. quod eius culpa ager incensus, & penè castra erant capta. Attende Sigoni, an ea, quæ supra de tua singulari impudentia & audacia dixi, vera sint. Frontinus lib. iiii. cap. pri. P. inquit, Valerium sanguine sibi coniunctum quem obsidioni Liparitarum ipse ad auspicia repetenda Messanam transiturus, præfecerat, cum ager incensus & capta castra essent, virgis cæsum in numerum gregalium peditum referri, & muneribus fungi iussit. Ad

dedisti de tuo, *Pecuniolam.* reliquisti, *in numerum gregalium peditum.* Frontinus sanguine sibi coniunctum; tu *iunctum*. Frontinus in medio posuit causam animaduersionis; tu in fine. ille scribit castra fuisse capta; tu qui melius ea nosti, negas, cũ dicis, *penè capta.*

Ad an. DIII. *pag.* 53.

Asdrubal cum altero consule cum parte copiarum Romam reuerso, solum Metellum Panormi se continere, audiret: ex Lilybæo in Panormitanum agrum irrupit. Metellus eum traiicientem flumen adortus maximè elephantorum quos in Romanos ille impulerat, in suos fuga, summo prælio superauit. Non dicit Polybius cum parte, cum vigintiquinque etiam milites pars esse potuissent, sed cum dimidia parte copiarum, his verbis μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως. id est cum dimidia copiarum parte. ad hæc, affirmamus auctore eodem Polybio, Metellum non in transitu fluminis, nec eo die, quo Asdrubal flumen traiecit; sed haud non multo post, propè in ipsis Panormi fossis cum Asdrubale pugnasse.

Ad An. DIII. pag. 53.

Hoc anno Romani, inquit Polybius, Metelli victoria elati, noua ædificata classe, & vetere refecta consules C. Atilium, & L. Manlium in Siciliam miserunt. Anno superiore nouas xl. naues, auctore Polybio Romani ædificarunt: & veterem refecerunt; & hoc anno consules cum cc. nauibus in Siciliam traiecerunt. quæ tu, qui Polybium profers, non tibi attingenda, putasti, vt nihil integri, nihil certi lectores habere possint.

Ad An. DIIII. pag. 54.

Verum quibus Romanis ducibus, ac quid quoque anno sigillatim gestum sit, memoriæ proditum non esse ait Polybius. Non rectè narras. Polybius prodit, permulta ibi præclara facinora, & à Romanis, & Carthaginiensibus edita. quæ tamen singillatim commemorare esset difficillimum, & causas huius difficultatis infra pluribus explicat. πολλοὺς, inquit, καὶ ποικίλους ἀγῶνας συναστήσατο κατὰ γῆν σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς· περὶ ὧν οὐκ οἷόν τε διὰ τῆς γραφῆς τῶν κατὰ μέρος ἀποδοῦναι λόγον. id est. ibi multas, & varias pugnas per tres ferè annos commisit; quæ nullo modo singillatim explicari possunt. ex his Polybii verbis apparet. primum illa esse tua verba. *Quibus Romanis ducibus.* Deinde Polybium de se ibi loqui, nõ de aliis historicis. Deinde, Polybius κατὰ μέρος ἀποδοῦναι *sigillatim gestum sit.* dic obsecro, quid sit sigillatim gerere. Po-

strem

ſtremò te imperitè me reprehendere, quòd apud Appianum, ἀγῶνας ποικίλους, varia cetamina ſim interpretatus. ſed hac de re aliàs pluribus.

Ad An. DXI. pag. 54.

C. Lutatio conſuli cum iam Drepani portum, cæteraſque, quæ circa Lilybeum ſunt ſtationes in poteſtatem redegiſſet; Anno claſſis præfectus ad Amilcarem nauigans occurrit. ἀντίπρῳρον, inquit Polybius, κατέστησε τοῖς πολεμίοις τὸν στόλον. id eſt. Lutatius claſſem aduerſis proris hoſtibus oppoſuit. Vides vt Lutatius occurrat Annoni, non Anno Lutatio? Nam Lutatius vt Polybius narrat, ad Eguſam inſulam nauigauit, vt Annonem eius rei ignarum inuaderet.

Ad An. DXII. pag. 55.

Pœni Sicilia, & omnibus inſulis, quæ inter Italiam, & Africã ſunt, excedunto, duo millia, & ducenta talenta in annos xx. pendunto, in præſens mille. Polybius lib. pri. οἱ καὶ παραγενόμενοι τῶν μὲν ὅλων οὐδὲν ἔτι μετέθηκαν, βραχέα δὲ προσεπέτειναν τοὺς καρχηδονίους. τότε γὰρ χρόνον τῶν φόρων ἐποίησαν ἥμισυ, χίλια τε τάλαντα προσθέντες τῶν τε νήσων ἐκχωρεῖν καρχηδονίους προσεπέταξαν ὅσαι μεταξὺ τῆς ἰταλίας κεῖνται καὶ τῆς σικελίας. id eſt. Atque legati vbi in Siciliam venerunt nihil de ſumma rei immutarunt, ſed tempus pendendi argenti coarctarunt, ac inſuper mille talenta addiderunt: atque Carthaginienſes omnibus inſulis excedere, quæ ſunt inter Italiam & Siciliam. & lib. iii. ἐκχωρεῖν καρχηδονίους καὶ τῶν νήσων ἁπασῶν τῶν κειμένων ἰταλίας μεταξύ, καὶ σικελίας. ἐξενεγκεῖν καρχηδονίους ἐν ἔτεσι δέκα δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα παραχρῆμα δοῦναι χίλια. id eſt excedere Pœnos Sicilia, atque omnibus inſulis iacentibus inter Italiam, atque Siciliam. duo millia & ducenta talenta in annos decem pẽdere, in præſentia mille. Duo hic ſunt tua errata, nec parua. vnum, cum dicis ***quæ ſunt inter Italiam & Africam***: alterum, cum ais, ***in annos xx.*** ſcribendum enim fuit inter Italiam, & Siciliam, & in annos decem. ſed videamus Eutropium, & alios, quos teſtes affers, an idem quod tu dicant. Eutropius lib. ii. Carthaginienſes ſanè ſub hac conditione cum Romanis pacem fecerunt, vt eis per continuos viginti annos perſoluerent argenti puri tria millia talentorum. Oroſius lib. 4. cap ix. pro impenſis bellicis puri argenti tria millia talentorum Euboicorum æquis penſionibus per annos xx. penderent. Tibi cum Oroſio, & Eutropio conuenit in numero annorum, non conuenit

in numero talentorum. In conditionibus à Lutatio prolatis erant talenta duo millia, & ducenta, & anni xx. sed decem legati mille talenta addiderunt, & decem annos detraxerunt.

Ad an. DXVIII. pag. 56.

Itaque Orosius etiam ita scripsit, T. Manlio Torquato C. Atilio Bulbo consulibus Sardinia rebellauit, auctoribus Pœnis. mox subacta est. Sed eis pacem supplicantibus, tandem concessa est, & Velleius ita. Sardinia inter primum, & secundum bellum Punicũ ductu T. Manlij Consulis certum accepit Imperium. Meus Orosius lib. iiii. cap. xii. hæc habet T. Manlio Torquato, C. Atilio Bulbo Sardinia rebellauit auctoribus Pœnis, vnde mox Sardi subacti, & oppressi sunt. Carthaginiensibus autem violatoribus pacis, quam ipsi poposcissent inferri bellum decretum est. contra Carthaginienses suppliciter pacem popoſcerunt: & cum bis missis legatis, nihil profecissent, post etiam decem principibus bis æque supplicantibus nec impetrarent, nouissimè Annonis minimi inter legatos oratione meruerunt. Sic nos illudis Sigoni? *pacem supplicantibus*, barbarum. Velleius, certum imperii iugum: tu certum imperium. num tantam vim habet?

Ad an. DXX. pag. 56.

Maximi cognomen Fabius ab auo accepit, non ipse primus inuenit. Plutarchus in Fabio tradit, à quodam Fabio Rutiliano viro amplissimo, atque splendidissimo, & ob id Maximo à Romanis appellato, quartum in ordine fuisse hunc Q. Fabium Maximum. quæ si vera sunt, non potuit, id cognominis ab auo accepisse.

Ibidem pag. 56.

Notat idem Plutarchus, Q. Fabium non solum in primo consulatu de Liguribus triumphasse, sed ex nulla ipsum vnquam pugna nisi ex ea, ex qua triumphauit, victorem excessisse. Plutarchus, πέντε δ' ὑπατειῶν, ἃς ὑπάτευσεν, ἡ πρώτη τῶν ἀπὸ λιγύων θρίαμβον ἔσχεν. ἡττηθέντες γὰρ ὑπ' αὐτοῦ μάχῃ, καὶ πολλοὺς ἀποβαλλόντες εἰς τὰς ἄλπεις ἀνεστάλησαν, καὶ τὴν πρόσοικον ἐπαύσατο τῆς ἰταλίας λῃζόμενοι, καὶ κακῶς ποιοῦντες. id est quinquies consul fuit, & in primo consulatu de Liguribus triumphauit. nam prælio superati amissis multis ex suis in alpes se receperunt, atque Italiæ fines depopulari, atque incommodis afficere desierunt. Ego non puto ex his verbis id quod tu ais, elici posse, quòd ex nulla pugna victor excesserit Fabius. Plutarchus eam posuit pugnam, qua est debellatum.

Ad an. DXXV. pag. 57.

Vt dum superbè Reginæ agenti superbius multo legatus alter Romanus respondisset. Polybius lib. ii. ὁ δὲ νεώτερος τῶν πρεσβευτῶν δυσχεράνας ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐχρήσατο παῤῥησίᾳ καθηκούσῃ μὲν, οὐ δ᾽ ἁρμοζόντως δὲ πρὸς καιρόν. Alter legatorum iunior indignatus oratione Reginæ, magnanimum ille quidem, seque dignum dedit responsum, sed ad tempus nullo modo accommodatum. Vides quam sine causa, *superbius multo*, addideris? quamque multa omiseris necessaria?

Ibidem.

Apoloniam in potestatem redegerunt. Polibius τούτων ἀποδεξαμένων. his in fidem acceptis. hoc est Apolonia in fidem accepta.

Ibidem.

Quo metu perculsi Dyrrhachini, atque alij populi, se Romanis tradiderunt. Hoc penè totum est falsum. quid enim Dyrrhachini timerent à Romanis, qui eò venerant, vt ipsos obsidione liberarent? quo facto eos Romani in amicitiam receperunt, auctore Polybio, qui etiam tradit consules permulta oppida vi cepisse; tantum abest, vt alii populi se illis tradiderint.

Ad an DXXXIII. pag 60.

Demetrius consulis aduentu cognito Dimalum præsidio, & commeatu munit. ex reliquis Illiricis oppidis amicis Romanorum exactis, ac suis impositis cum sex millibus veteranorum Pharum contendit. Neque vera dicis, neque Polybium intellexisti. hæc enim tradit lib. iii κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δημήτριος ἅμα τῷ συνιέναι τὴν ἐπιβολὴν τῶν ῥωμαίων παραυτίκα μὲν εἰς τὴν Δίμαλον ἀξιόχρεω φρουρὰν εἰσέπεμψε, καὶ τὰς ἁρμοζούσας ταύτῃ χορηγίας ἐκ δὲ τῶν πόλεων λοιπῶν τοὺς μὲν ἀντιπολιτευομένους ἐπανείλετο τοῖς δ᾽ αὑτοῦ φίλους ἐνεχείρισε τὰς δυναστείας. id est. Hoc vero tempore Demetrius audito apparatu, atque conatu Romanorum statim quidem in oppidū Dimalum firmum præsidium immisit, & commeatum ibi idoneum: sed ex reliquis oppidis homines diuersæ factionis eiecit, suisque amicis eorum administrationem dedit. Hæc sunt tua errata, quòd ante Demetrius hæc fecit, quam Aemilius consul in Illyrium traiecisset. tu vero post fuisse facta scribis. quod ἐπιβολὴν. aduentum interpretatus fuisti imperitè. quòd ἀντιπολιτευομένους amicos Romanorum reddidisti, contra verbi vim atq; naturam. cum præsertim multi esse possent non amici Romanis, quos suspectos Demetrius haberet.

Ibidem.

Pharo opido capto . Polybius lib. iii. φάρον κατέσκαψε Pharum funditus euertit.

Ad An. DXXXV. pag. 60.

Bellum à Romanis Annibali, nisi Sagunto abstineret, per legatos indictum. Hæc Polybius. Nullus est qui hoc prodat, nedum Polyb. qui Carthaginiensibus indictum fuisse bellum tradit, non Annibali, post captum Saguntum. de legatis in Hispaniam missis ante excidium Sagunti hæc Polybius lib. iii. ῥωμαῖοι δὲ πλεονάκις αὐτῶν παρακηκοότες τότε πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν προσπιπτόντων. id est Romani post multos Saguntinorum nuncios tum legatos in Hispaniam miserunt, ad ea speculanda quæ ibi ab Annibale gesta fuerunt. en coryphæus historicorum.

Ad An. DXXXVII. pag. 62

Casilinum, postremò Annibal, absente dictatore, recepit. Nemo ex tuis verbis perciperet vnquam, Annibalem accepisse Casilinum in deditionem iis conditionibus, quas persequitur Liuius lib xxii.

Ad An. DXLII. pag. 63.

Cum Senatus Campanorum deligatus esset ad palos. Liuius lib. xxvi. cum producti Campani deligarentur ad palum. Liuius Campani; tu ***Senatus Campanorum***; ille ad palum, tu ***ad palos***: Liuius deligarentur; tu ***deligatus esset***. ò arrogantiam singularem, nonne hoc est auctores bonos in ordinem redigere?

Ibidem.

Cum Senatus Campanorum deligatus esset ad palos, vt securi feriretur, literas à Senatu missas, Q. Fuluius, quibus iubebatur parcere, antequam legeret, in sinu posuit, & legi agi iussit, & supplicium peregit. Liuius libro xxvi. Fuluius cum in tribunali con sedisset, productique Campani deligarentur ad palum, eques citus ab Roma venit; literasque à C. Calpurnio prætore Fuluio cum tradidisset, murmur à tribunali totam concionem peruasit, deferri rem integram ad patres de Campanis; & Fuluius id ita esse ratus ac ceptas literas neque resolutas cum in gremio reposuisset, præconi imperauit, vt lictorem lege agere iuberet. immortalis Deus quænam est hæc tua impudentia. natus es mehercule ad optimorum auctorum scripta peruertenda, & omninò labefactanda, Liuius deferri rem integram ad Senatum: tu ***quibus iubebatur parcere***. Liuius acceptas literas, neque resolutas cum in gremio reposuisset:

tu

tu, *in sinu posuit*. ille, Fuluius præconi imperauit, vt lictorem lege agere iuberet. tu, *& lege agi iußit*. Liuius, de iis quoque suppliciũ sumptum est. tu, *& supplicium peragit*. quasi ipse Fuluius lictoris officio perfunctus fuerit. num est hoc centonem vitare? Eodem etiã in loco, post multa de triumpho Marcelli à te prodita, sic ais: *Liuius & Plutarchus*; cum omnia ex Liuio sumpseris, nihil ex Plutarcho.

Ad An. DXLVIII. pag. 65.

Scipioni consuli extra sortem Sicilia, & xxx. rostratæ naues decretæ. Nominatæ, inquit Liuius lib. XXXVIII. prouinciæ consulibus sunt, Sicilia Scipioni extra sortem cõcedente collega, quia cura sacrorum Pontificem maximum in Italia retinebat. Cum legimus alicui decretam prouinciam, id à Senatu factum intelligimus sine vlla sortitione. tum fuissent sortituri prouincias consules, nisi cura sacrorum in Italia Crassum retinuisset.

Ad An. DXLIX. pag. 65.

Legatis Romanis Mater Idea tradita est per Attalum Regem Asiæ, ac Romam deportata. Lapis erat, quem matrem deum incolæ vocabant. excepit eam P. Scipio Naßica vir optimus à Senatu iudicatus adolescens nondum quæstorius, quoniam ita responsum fuerat, vt numen id ab optimo viro reciperetur, consecraretur que Ludi Megalenses ei deæ primum instituti sunt, vt fierent pridie idus Aprilis. Quot in his paucis sint tua flagitia, quantaque arrogantia, ostendam, si potero. Primùm dicimus, potuisse te eius explicandæ historiæ labore supersedere; vel cum tibi explicandam putaris, non debuisse tam obscura vti breuitate, verbisque mutatis, inuerte re sententias. Deinde quærimus vndenam Dea Romam deportata fuerit, Liuius libro XXIX. Pesinunte scribit. Deinde, vbi eam P. Scipio accepit, an ipse Romam deportarit, quò ea perlata fuit, vbi collocata, quo die, quod fuerat illud responsum, à quo datum nihil enim horum nos doces. Doceat Liuius, quem tibi dilacerandum proposuisti. P. inquit, Cornelius cum omnibus matronis Ostiam obuiam ire Deæ iussus: isque eam de naui accipere, & in terram elatam tradere ferendam matronis; postquam nauis ad hostium amnis Tiberini accessisset, sicut erat iussus, in salum naue euectus ab sacerdotibus deam accepit, attulitque in terram. Matronæ primores ciuitatis accepere, per manus, succedẽtes deinceps aliæ aliis omni effusa ciuitate, obuiam thuribulis ante ianuam positis, qua præferebatur, atque accenso thure, precantibus, vt volens propitiaque

pitiaque

pitiaque vrbem Romam iniret. in ædem victoriæ, quæ est in Palatio pertulere deam pridie idus Aprilis, isque dies festus fuit. Populus frequens dona deæ in palatium tulit, lectisternium & ludi fuere Megalesia appellata. de responso hæc etiam prodit. Legati Asiam petentes protinus Delphos cum excendissent, oraculum adierunt, responsumque esse ferunt. Cum Romam deam deuexissent, tum curarent, vt eam, qui vir optimus Romæ esset, hospitio acciperet. iam perpendamus reliqua. cum dicis ***Ludos Megalenses ei deæ institutos fuisse, vt fierent pridie idus Aprilis***. bis peccas, semel quod non dicis, tum fuisse factos; iterum cum Megalenses, pro Megalesia scripseris. quæ quantum à Megalensibus differant, ego te docebo si fuerit opus, vel Cicero potius. Liuius, hospitio reciperet: tu ***reciperetur consecrareturque***. Sine causa, & imperitè quasi egeret, cum esset dea, vlla consecratione.

i. redacta est in ordine deorum qui colebantur à Romanis.

Ibidem.

Legati Locros missi, vt Scipionem si ea, quæ Locrenses facta quererentur, iussu aut voluntate Scipionis facta comperissent, de prouincia decedere iuberent, si Scipio in Africam traiecisset, inde reducerent. Non necessaria de more scribis, necessaria negligis. nam de M. Pomponio prætore Siciliæ, cui potissimum a Senatu id negotii datum fuerat, nihil prorsus. nihil de duobus Tribunis plebis, sine quorum sacrosancta potestate, Scipio, si prætori, & legatis parere noluisset, non poterat, ex Africa reduci, nihil de Aedili, à quo erat prehendendus. siquis neget, legatos non habuisse ius reducendi Scipionis, quid tu respondeas? in has difficultates incidis, dum vbi non est opus es nimium breuis. Sic Liuius lib. xxxix. rem totam explicat, vt lectores intelligant, quanta fides sit adhibenda tuis scriptis. Sibi placere M. Pomponium prætorem, cui prouincia Sicilia sorte euenisset, triduo proximo in prouinciam proficisci; consules decem legatos, quos iis videretur, ex Senatu legere, quos cum prætore mitterent, & duos Tribunos plebis, atque Aedilem, cum eo consilio prætorem cognoscere. si ea, quæ Locrenses facta queranrur, iussu, ant voluntate Scipionis facta essent, vt eum de prouincia decedere iuberent: si P. Scipio iam in Africam traiecisset, Tribuni plebis, atque Aedilis cum duobus legatis, quos maximè Prætor idoneos censuisset, in Africam proficerentur: Tribuni, atque Aedilis qui reducerent Scipionem: legati, qui exercitui præessent donec nouus Imperator ad eum exercitum venisset. & paulò post

Tribuni

Tribuni plebis cum prætore, & decem legatis profecti, iisque Aedilis plebis datus est, quem, si aut in Sicilia prætoris dicto audiens non esset Scipio, aut in Africam traiecisset, prehendere Tribuni iuberent: ac iure sacrosanctæ potestatis reducerent.

Ibidem.

Pleminius Romam translatus in carcerem conditus est. Liuius. lib. xxxix. Pleminium, & ad duos & triginta homines damnarunt, atque in catenis Romam miserunt. num est hoc vitare centonem historiæ? imperitos docere? translatus Romam, non probo, cum ferè ea transferantur, quæ per se ire non possunt.

at cur dixisse, Bendinelle?

Ibidem pag. 65.

Siphax accepta in matrimonium filia &c. Hæc omnia ante facta fuere, auctore Liuio, quam Scipio è Sicilia in Africam traiecisset tu autem vt ordinem perturbes, sine quo historia consistere non potest, vt post facta, narras.

Ibidem pag. 66.

Massanissa, ad Scipionem cum ducentis equitibus cum venisset Annonem Pœnorum ducem interclusum occidit. Quis intelligat ex his verbis Scipionem interfuisse, imò rem perfecisse? Liuius lib. xxxix. Scipio, inquit: cum Romano equitatu secutus, tegentibus tumulis, qui opportunè circum viæ flexus oppositi erant, occultus processit. Massanisa ex composito nunc terrentis, nunc timentis modo aut ipsis obequitabat portis, aut cedendo temerè eliciebat. Primum incautè se inuehentes Massanisa excipiebat. mox plures simul conferti porta effusi æquauerant certamen. Postremò iam omnis æquitatus prælio cum adesset: sustinere vltra nequiuere Non tamen effusa fuga Massanisa, sed cedendo sensim impetus eorum excipiebat, donec ad tumulos tegentes Romanum equitatum protraxit. inde exorti equites, & ipsi integri viribus, & recentibus equis, Annoni, & Afris pugnando, ac sequendo fessis, se circumfudere, & Massanisa flexis subito equis in pugnam redit. Primum fermè, qui primi agminis fuerant, vt quibus haud facilè receptus fuit, cum ipso duce Annone interclusi atque interfecti sunt. Ergo Scipio, & ipsius equitatus non solum prælio interfuere, sed etiam ante quam Massanisa in pugnam rediisset, se hostibus circumfudere vt his potius, quam Massanisæ ea sit ascribenda victoria, & mors Annonis.

mira quid licet.

Ibidem

C Scipio

Scipio aduentu Asdrubalis, & Syphacis, qui propè cum centum millibus armatorum, se obtulerant, ab obsidione Vticæ depulsus hiberna communiuit. Non est depulsus Scipio ab Vticæ obsidione, sed propter instantem hyemem inde abscessit. Scipio, inquit, Liuius. cum quadraginta fermè dies nequicquam omnia experiens obsedisset Vticam, abscedit inde irrito incæpto. Iam enim hyems instabat.

Ibidem.

Consul postero die Pœnos fudit, fugauitque ac supra quattuor millia armatorum cæcidit. Addam, quæ omisisti, vt nihil certi, nihil integri habeatur. paulò minus trecenti viui capti, equi quadraginta, & vndecim militaria signa.

Ibidem de Censoribus.

Censa cum his CCXV. *millia hominum, condidit Lustrum C. Claudius Nero. Erant inter hos censores nobiles inimicitiæ. ex quibus mira in ipsa censura contentio exarsit.* Censa sunt, inquit Liuius CCLXV. millia hominum. sed vnde nam habuisti, vt essent tum nobiles illæ inimicitiæ inter Censores? num ex Liuio? At cita, inquit, Nero M. Liuium & siue ex residua, & vetere simultate, siue intempestiua iactatione seueritatis inflatus &c. num ex epitoma? At sic habet. inter Censores M. Liuium, & C. Neronē nobilis discordia fuit. vnde igitur? ex tua innata arrogantiæ officina. At dices omnia peruerto, atque labefacto, vt centonem vitem. video.

Ad an. DL. pag 66.

Seruilio Etruria, ac Liguria euenit. & Paulo infra de eodem C. Seruilius Consul nulla re memorabili in Etruria, & Gallia gesta Patrem C. Seruilium post XVI. *annum ex seruitute recepit.* In primo loco *Etruria, & Liguria: in secundo Etruria, & Gallia:* atque hoc facis, vt omnia certa detrahendis necessariis, incerta reddas. Prouincia Seruilii erat Etruria, sed is iniussu senatus, in Galliam etiam transierat. Consul, inquit Liuius, C. Seruilius nulla memorabili re in prouincia Etruria, & Gallia (nam eò quoque processerat) gesta, patre C. Seruilio, & C. Lutatio patruo ex seruitute post XVI. annum receptis, qui ad vicum Tanetum à Boiis capti fuerant, hinc patre, hinc patruo latera circundantibus; priuato magis quàm publico decore insignis Romam rediit. Hæc situ integra trāscripsisses, & scrupulum, & causam quærendi ademisses. cur etiam de patruo Seruilii reticuisti? ne credo, centonem conficeres.

M. Ser-

Ad an. DLI. pag. 66.

M. Seruilius Etruriam sortitus. In ea prouincia C. Seruilio prorogatum imperium. Hæc, nisi aliquid addas, esse eodem tempore nō possunt: vt in eadem prouincia iniussu Senatus, sit consul, & proconsul cum imperio. Prorogatum fuit imperium Seruilio sub conditione. quam tu tanquam non necessariam neglexisti. hæc fuit. Si consulem remorari ad vrbem Senatui placuisset.

Ibidem pag. 66.

Annibal tentata cum Scipione pace, nec impetrata prælio extremo victus est. Hui tam paucis rem tantam? cur nō saltem numerum cæsorum hostium, & captiuorum, & quædam alia cognitione dignissima es persecutus? vel librum saltem, vnde peti possent, indicasti? sis multus in explicando quicquid tertio bello punico ad Carthaginem, quicquid ad Numantiam gestum fuit: in nugis, in citandis sepè vnius scriptoris tribus eadem de re, aut quatuor locis, vel tribus, aut quatuor scriptoribus ostentationis tantum causa. Infra etiam ad an. DLII. in enumerandis pacis conditionibus permultas omisisti. sed quid dico infra? nullum est penè fœdus, cuius tu leges omnes explices.

Ad an. DLXIIII. pag. 69.

Senatus consultum in M. Acilij sententiam factum. cur factum? quòd Antiochum, & Aetholos vicerat, auctore Liuio.

Ibidem.

Aetoli, diu iactati tandem vt ad conditiones pacis conuenirent effecerunt. Dic publicè profitentium coriphæe, qui conuenirent? ignoras? Liuius te doceat, quem vt corrumperes, ad, particulam addidisti. Diu, inquit, iactati Aetoli, tandem, vt conditiones pacis conuenirent, effecerunt.

Ididem.

Fuluius Ambraciensibus pacem petentibus dedit. Aetoli diu iactati, vt ad conditiones pacis conuenirent effecerunt. Ergo te auctore, duplex est data pax, altera Ambraciensibus, altera Aetolis. quod Liuius lib. XXXVII. his verbis factum negat. Ambracienses prius pacti, vt Aetolorum auxiliares sine fraude emitterent. & paulò infra. Hæc quanquam spe ipsorum aliquanto leuiora erant, petentibus Aetolis, vt ad concilium referrent: permissum est. & paulò post. Eodem tandem legati Aetolorum venerunt: inde postea quam pacem concilium Aetolorum accepit, iussit proficisci Romam. & ite

rum. Diu iactati Aetoli (nempè in Senatu) tandem vt conditiones pacis conuenirent, effecerunt. fuerunt autem hæ. Puto iam satis ex his perspicuum esse, vnam tantum fuisse pacem. nam ea, quæ pacti sunt Ambracienses cum Fuluio consule, primum delata sunt ad concilium Aetolorum, quæ cum concilium probasset, legati redierunt ad consulem ad Agros Amphilochium: inde iussi sunt proficisci Romam ad Senatum, Senatus eas tulit leges pacis, quas Liuius ibi diligentissimè explicat: & tu transcripsisti, sed non omnes.

Ibidem 70.

Cn. Manlius consul ad singula Gallorum oppida, Attalo rege ducente, arma circuntulit. Hæc omnia sunt tua somnia, quòd ad nulla Gallorum oppida consul arma circuntulit. quod Attalus iuuenis ascitus fuerat, belli socius, non tantum dux itineris, vt hæc Liuii verba ostendunt: Attalum igitur Manlius fratrem Eumenis accersit à Pergamo: hortatusque ad capessendum secum bellum pollicentem suam, suorumque operam domum ad comparandum copias dimittit, paucos post dies profecto ab Ephesso consuli ad Magnesiam occurrit Attalus cum mille peditibus, equitibus cc. Athæneo fratre iusso cum cæteris copiis subsequi. hæc Liuius. At ego miror, te omnis antiquitatis peritissimum regem appellare hunc Attalum cum Eumenes frater eius rex esset; vt multis in locis Liuius, & Strabo lib. xiii. testatur. Miror etiam te hic omisisse triumphum naualem L. Aemilii Regilli. de quo hæc apud Liuium leguntur. Per eosdem dies L. Aemilio Regillo, qui classe præfectum Antiochi Regis deuicerat, extra vrbem in æde Apollinis cum Senatus datus esset, auditis rebus gestis eius, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naues demersisset, aut cepisset, magno consensu patrum triumphus naualis est decretus. triumphauit kal. Februariis.

Ibidem pag. 70.

Pacis Antiocho datæ leges fuerunt. Hic tu permultas de more tuo illius pacis leges non commemoras. sed hoc feratur. illud vix ferri potest. quòd verum fœdus ictum cum Antiocho per C. Manlium, & decem legatos omisisti: & eas tantum pacis leges, quas Africanus illi tulerat, atulisti. quas etiam si Senatus comprobauit, misit tamen in Asiam decem legatos, qui vnà cum C. Manlio consule fœdus perficerent: quod à Scipione inchoatum fuerat. de qua re sic Liuius lib. xxxviii. Ibi ex x. legatorum sententia fœdus in hæc

verba cum Antiocho conscriptum est. & infra eodem in lib. Ante alios contra dixerunt L. Furius Purpureo, & L. Aemilius Paullus, legatos se Cn. Manlio datos pacis cum Antiocho faciendæ, fœderisque, & legum, quæ cum L. Scipione inchoatæ fuissent, perficiendarum.

Ibidem.

Cum Asianis ita pactum. Vide tu lector per tuam nobilitatē has conditiones apud Liuium lib. xxxviii. & cognosces, quàm hic homo omnia conciderit, perturbauerit, atque obscurauerit. ego quoniam permulta sunt, ea omitto.

In Scholiis in lib. xxi. Liuius. ἐν παρόδῳ.

Hoc bellum cum mercenarijs militibus per quinquennium in Africa Carthaginienses post primū bellum Punicum. auctor Polyb. lib. i. Per tres annos, & quatuor menses & eo in loco prodit Polybius.

Ad an. DLXVI. pag. 70.

Africanus citatus absens morbum excusauit. Et hoc falsum est. nam, vt inquit Liuius, maior animus, & natura erat, quam, vt id faceret. sed L. Scipio: qui vbi dies venit, citarique Africanus absens est ceptus, morbum causæ esse, cur abesset excusauit. Hæc Liuius lib. xxxviii.

Ibidem pag. 70.

M. Fuluius Nobilior consul, qui aduersus Aetolos, vt dixi, missus, prælijs frequentibus victos, & in Ambraciam oppidum coactos in deditionem accepit. Ostende tu illa frequentia prælia. ostende, qui Aetoli in Ambraciam coacti fuerunt. & concedam te non esse mendacem.

Ibidem pag. 70.

Cn. Manlius Vulso consul ad ordinandam Scipionis Asiatici prouinciam, & fœdus cum Antiocho scribendum missus. Somnia, & hæc tua. Cum Liuius hac de re ne verbum quidem. immò Manlius cum in Asiam profectus est, nihil adhuc certi de victoria Scipionis Romam fuerat allatum, vt Liuius lib. 37. tradit.

Ibidem 70.

Manlius Pisidas, Gallo græcos, Tolistobogios, Tectosagas, & Trocmos, qui Brenno duce in Asiam transierunt, in potestatem adduxit. Primum nego, eos, quibuscum bellum gessit Manlius venisset in Italiam cum Brenno: Deinde Brennum in Asiam peruenisse.

Consules

Ad an. DLXVIII. pag. 70.

Consules in Ligures profecti sunt. Liuius lib. XXXIX. Q. Marcium tantum profectum tradit. Sed cur nihil de rebus ab eo ibi prospere gestis? ita etiam infra ad an. DLXIII. de Ap. Claudio, & Sempronio Tuditano: *Vterque, ais, in Liguribus rem gessit*; & quomodo? quasi res non gesserint memoratu dignas.

Ad an. DLXVIII. pag. 72

C. *autem Valerius Læuinus consul iam diu cupidus prouinciæ Ligures, & ipse sortitus est: quibus bellum faciebat, Q. Petilius collega eius. diuisis autem copiis cum ipsi bellum gerere communi animo in diuersas profecti regiones cæpissent: Petilius in acie occisus est. C. Valerius audita morte collegæ accurisse creditur, atque rem præclare gessisse. Hæc Liuius.* Primum videamus quot omiseris adeò necessaria, ut sine iis intelligi non possint ea, quæ ipse affers. Deinde quæ impudenter addideris; tum quàm accurate Liuium legeris. qui libro XLI. eodem, inquit, paucis post diebus C. Valerius consul venit. Ibi diuisis copiis priusquam digrederentur, communiter ambo exercitus lustrauerunt. tum sortiti, quia non ab eadem vtrunque parte aggredi hostem placebat, regiones, quas peterent. profecti inde in diuersas regiones Petilius aduersus Balistæ, & Leti iugum; quod eos montes perpetuo dorso inter se iungit, castra habuit; duabus simul partibus subire in aduersos montes cæpit. ea pars in qua ipse erat, impigrè succedebat: alterum hostes cum propulissent, rem inclinatam consul equo aduectus suos quidem a fuga reuocauit. ipse dum incautius ante signa obuersatur cecidit. C. Valerius audita. Hæc Liuius sine quibus, quis intelligat, consules sortitos fuisse regiones; quas peterent? quo in loco Petilius, & cum quibus Liguribus pugnauerit? illa addidisti. *Ligures & ipse sortitus est*. Item. *Morte collegæ accurisse creditur, atque rem prospere gessisse*. quæ non solum Liuii non sunt, sed ne esse quidem debuerunt. quid enim erat, cur illuc Valerius accurreret, cum milites Petiliani, sine duce, hostes deturbassent, montes cepissent. & victoriam consecuti fuissent? *Valerius, inquis, iam diu cupidus prnuinciæ*. Hanc Liuius prouinciæ cupiditatem Petilio tribuit, his verbis. Q. Petilius cos. collegam qui extemplo magistratum occiperet, creauit C. Valerium. is iam diu cupidus prouinciæ cum opportunæ cupiditati eius literæ allatæ essent, Ligures rebellasse nonis sextilibus &c. Is refert Petilium

lium. nam si Valerium Liuius intelligere voluisset, potius, qui, vt puto, quam, is, dixisset. Deinde Petilius literas ad C. Claudium Proconsulem, ne absente se debellaretur, misit, vt ad se cum exercitu in Galliam veniret. Postremo Petilius prior in prouinciam profectus est. quæ quidem omnia hominis ostendunt prouinciæ cupiditatem.

Ad an. DLXXX. pag. 73.

Vterque autem in consulatu Ligures sortitus est. Postumius ne prouinciam quidem suam vidit. Non dicit Liuius lib. xlii. utrunque consulem fuisse sortitum prouinciam. Sed Ligures, ait, utrique decreti sunt. neque enim sortitione opus erat, cum in eandem prouinciam mitterentur. Liuius causam ponit quamobrem Posthumius prouinciam non viderit, quod scilicet in agris recognoscendis æstatem consumpserit. tu tibi ponendam non putasti.

Ad an. DLXXXII. pag. 73.

P. Licinius equestri prælio à Rege Perseo victus est. Vtrinque omnibus copiis fuisse pugnatum, sed equites egregiam eo die nauasse operam testatur Liuius lib. xlii.

Ibidem.

Lucretius prætor Aliartum vi cepit. Vrbs, ait Liuius, diruta est à fundamentis.

Ibidem.

Iterum Licinius cum Perseo congressus feliciore euentu equestri pugna conflixit. Certarunt & pedites, & præsidium, quod erant homines octingenti, & leuis armatura.

Ibidem.

C. Cassius cum per Illyrium in Macedoniam alienam prouinciam exercitum duxisset, à Senatu reuocatus est. Liuius tres legatos Senatum misisse, qui Cassium ubicunque esset, persequerentur, eiq; nunciarent, ne bellum cum ulla gente moueret, nisi cum qua Senatus gerendum censuisset, apertissimè narrat. de reuocatione nihil prorsus.

Ad an. DLXXXVI. pag. 74.

Leges Macedoniæ dedit cum tanta cura: vt non hostibus victis sed socijs benemeritis dare videretur. Hæc reliquisti cognitione maxime digna. & quas nec usus longo tempore, qui unus est legum corrector experiendo augeret.

Ibidem pag. 74.

Inde

Inde in Epirum cum traiecisset, opidorum, quæ Perseum iuuerant circa lxx. muros diruit. Putasti homo peritus regionum. Paulum ex Macedonia in Epirum nauigasse. quod est falsum. & Paulus, muros vrbium, quæ ad Persea defecerant, dirui imperauit. tu, *quæ iuuerant*, *scripsisti*.

Ibidem.

Paulus ipse post paucos dies, quam Epiri vrbes diruerat. Paullus auctore Liuio lib. xlv. post paucos dies quam in Italiam venit, ad vrbem ea naui est subuectus; non post dirutos vrbium Epiri muros. Ergo temere ea verba addidisti.

Ad an. DXCVIII. pag. 77.

Frontinus certè eam victoriam Scipioni tribuit lib. iij. cap. vi. idque consilium Scipioni in eius vrbis expugnatione adscribit: quod Appianus Figulo: cum ait: P. Cornelius Scipio intellecta difficultate expugnandi Delminium, quia omnium concursu defendebatur aggredi alia oppida cæpit. Quis vnquam ex his Frontini verbis intelligat Scipionem expugnasse Delminium? non ne dicit intellecta difficultate expugnandi Delminium, Scipionem aggredi alia oppida cæpisse?

Ad an. DC. pag. 77.

Cum Segida Areuacum oppidum muros vrbis extrusisset. Apianus in Iberica. σεγήδη πόλις ἐστὶ κελτιβήρων τεῖχος ἐς τεσσαράκοντα σταδίους κύκλῳ περιεβάλλετο. ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη τὸ τεῖχος ἀπηγόρευε τειχίζειν. id est Segeda vrbs Celtiberorum muros vrbis reficiebat in circuitu quadraginta stadia patentes. id cum Senatus audisset, muros extruere interdixit. Male igitur dixisti, extruxisset. non dum enim muros absoluerant, cum Nobilior illuc est missus. & frustra prohibuisset Senatus, ne facerent, si iam absoluissent opus. ἀρουακτῶν. vertisti Areuacum. Areuaci Plinio sunt in citeriore Hispania: Segeda in vlteriore.

Ibidem.

Itaque cum eadem causa ad bellum alios etiam populos accendisset Nugæ tuæ. nihil enim eiusmodi tradit Appianus.

Ad an. DCII. pag. 78.

Appianus item multa oppida Celtiberum Marcellum in deditionem redegisse; Et hoc falsum. nam Appianus Ocilem tantum vrbem expugnasse scribit.

Ibidem.

Appianus scribit Marcellum circumsessa Numantia rem ante Luculli aduentum composuisse. Si circunsideo, est circundo, obsideo, vel obsidione cingo, imperitè conuertisti hæc Appiani verba Μάρκελλος δὲ ἐπὶ νομαντίαν ἐχώρει καὶ πέντε σταδίους ἀπόσχὼν παρεστρατοπέδευεν. Marcellus autem contra Numantiam profectus quinque stadia procul ab vrbe castra posuit.

Ibidem.

Appianus item scribit, P. Scipionem vltro se ad militare munus suscipiendum quodcunque delatum esset obtulisse. Hoc tam est falsum, quam quod falsissimum. Sed quatuor versibus supra scribis *P. Cornelius Aemilianus processit, & excepturus se militiæ genus, quodcunque imperatum esset, professus est*. & paulò infra. *ibi P. Scipio Aemilianus L. Pauli filius Africani nepos, sed adoptiuus*, & ad an. DCVI. *hic Scipio Paulli Aemilij filius adoptatus a P. Cornelio Scipione Africani filio vnde ipse Africanus Minor, & Aemilianus appellatus est*. Quis te ferat?

Ad an. DCV. pag. 80.

L. Piso cum ad singulas vrbes arma circumtulisset, frustra consumpta æstate, Vticam in Hiberna concessit. Non vera dicis. vrbem enim cepisse, & diripuisse tradit his verbis Appianus. ὁ πίσων πόλιν ἑτέραν δ' ἐγγὺς εἷλεν, καὶ διήρπασεν, sed aliam vrbem Clupeæ proximam cepit, atque diripuit. sed dic tu quid est factum de L. Marcio clasSis præfecto?

Ad an. DCIIII. pag. 79.

Inter Catonem & Naßicam varijs certatum est sententijs. Hæc ex epit. xlix. vbi ita scriptum est. inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Nasicam diuersis certatum est sententiis. Tu, qui te deum literarorum facis, sic bonos auctores corrumpere audes? Cato dicebat delendam esse Carthaginem, Nasica negabat. sententiæ erant diuersæ hoc est contrariæ, tu ne in centonem incideres, dixisti variis de duabus sententiis contrariis.

Ibidem.

Carthaginiensibus euocatis primum arma tradere, claßemque comburere. Cur reliquisti ccc obsides nobilissimos pueros, quos tum Carthaginienses dederunt? cur omnia instrumenra belli?

Ibidem.

Manilius pedestribus copijs præfectus est. Ergo te auctore nulli erant equites. Appianus ad quatuor millia equitum fortissimorum fuisse prodit.

Ibidem.

Peragrè id Scipio patiebatur. Peræg è nusquam leges amplificator optimè.

Ibidem.

Cum autem promotis copijs, ad ipsa Asdrubalis castra per tria ferè stadia peruenissent. Apianus ὡς δ' ἀπὸ σταδίων τριῶν ἐγένοντο τοῦ Ἀσδρούβα, cum iam tribus stadiis ab Asdrubale abessent. Tu addidisti, *promotis castris, & ferè*: vt Appianum corrigeres. & sine exemplo dixisti, *peruenissent ad castra per tria stadia*.

Ibidem. pag. 79.

De receptu suorum cogitans, se anxio esse animo dixit, ea verò res sollicitum Scipionem habebat: quod alio tempore, atque alio ordine in Asdrubalem mouendum esse censebat. App ἐνέκειτο δὴ τότε, καὶ μηχανῆς ἄλλης ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν δεομένου. id est, tum vero institit, atque consuluit, vt retrocederent tanquam alio tempore, & aliis artibus contra Asdrubalem esset opus. videsnè, quam luxuries? quaque absis ab Appiano?

Ibidem.

Romanos sibi occasionem ad eos adoriendos vel maximam daturos, ad eos, imperitè pro ad se.

Ibidem.

Quod se equitum numero inferiorem esse non ignorabat. App. πολὺ πλείονας ὄντας. id est, quòd longè plures essent. num equitum facit mentionem? quasi Asdrubal equitibus tantum oppugnaret Romanos.

Ibidem.

Suos se à maximis periculis obsidionis eripuisse. quis hoc tibi dixit? quot nam erant illa pericula? quis, Asdrubalem diligentissimè sepelisse Romanos? hæc etiam infra scribis. *vt incredibile videretur virtutem cuiusquam aut maioribus, aut grauioribus laudibus celebrari*. Hæc est tua amplificatio contra leges historiæ. nec ego dixissem *grauioribus laudibus*, quòd nusquam legi graues laudes. nec, *affici grauioribus præconiis*, vt infra.

Ibidem. 81.

Quos deinde secuti cæteri magno periculo euaserunt, eo prælio ad noctem vt dixi dirempto. Attende quid prodat Appianus. τότε γὰρ ὁ στόλος ἅπας τὸν νοῦν σιδηρῶν ὁρμῶντες τε, καὶ μιμούμενοι πολλὰ τοὺς ἐχθροὺς ἔβλαπτον καὶ τὸ ἔργον ἐς νύκτα ἐτελεύτα.

Tunc

Tunc enim reliqui omnes aſtutiam Sidetorum videntes. eamquę imitantes, multos hoſtes incommodis affecerunt, & in noctem certamen perduxerunt. Num Appiani ſententiam expreſiſti? quod nam fuit illud magnum periculum, quo euaſerunt? *prælio ad noctē dirempto, ſi ne auctore dixiſti.*

Ibidem 83.

Scipio in ſpem maximam Carthaginis potiundæ adductus portum ipſum Cothonis aggredi ſtatuit, putabat enim eo propugnaculo ſuperato, præſidioque deiecto reliquas ſe vrbis partes in ſuam poteſtatem eſſe nullo fermè negotio redaturum. Hæc omnia tua ſunt, & ſine iudicio addita. portum enim appellas propugnaculum, & præſidium, quo deiecto eſſet Scipio reliquas ciuitatis partes in ſuam poteſtatem redacturus, cum id nemo dicat, nec veriſimile ſit in ea re tum conſtitiſſe Carthaginis facilem expugnationem.

Ibidem. 83.

Reliquus in vrbem exercitus accerſitus eſt. Falſum eſt hoc.

Ibidem.

Interea, qui in arce erant vrbis direptione, ac deornm ira perculſi cum ſe in extremum caſum adductos, nullamque ſpem ſalutis ſibi reliquam eſſe viderent. Veriſimilia hæc quidem ſunt, ſed tua omnia; vt etiam hæc. *Seque ad eius pedes abijcientes, fidem, ac miſericordiam eius implorare cœperunt.*

Ad an. DCVIII. pag. 83.

Viriathus milites diſperſos abire iuſſit admonitos quem in locum vellet conuenire. atque ita copias Romanorum et loci iniquitatem ſparſo exercitu, deinde recollecto euaſit. Appianus in Iberico, ὁ Οὐρίαθος πάντας ἐκτάξας ἐς μέτωπον ὡς ἐπὶ μάχῃ τοὺς μὲν ἄλλους ἐκέλευσεν ὅταν αὐτὸς ἐπιβῇ τοῦ ἵππου διαιρεθέντας ἐς μέρη πολλὰ φεύγειν ὡς δύναιντο κατ᾽ ἄλλα, καὶ ἄλλος ὁδοὺς ἐς Τριβόλαν πόλιν ἔνθα αὐτὸν περιμένειν. Viriathus, omnibus in fronte inſtructis, tanquã pugnaturus, reliquis imperauit, vt cũ ipſe in equũ aſcendiſſet, diuiſi in multas partes per alias, atque alias vias vt poſſent Tribolam vrbem fugerent, ibique ſe expectarent. Appianus locum poſuit, quo fugerent: tu neglexiſti; & pro eo addidiſti, *loci iniquitatem*, & ingenioſè. hæc enim geſta ſunt in planitie. item, *ſparſo exercitu, & recolecto*: & imperitè. nam cum collegit (ſi tamen collegit) iam euaſerant; ſed non collegit. ipſe milites Tribolam ante ipſum conuenerunt, dicis *atque ita euaſit*. quo modo? reſpon-

des, *ſparſo & recollecto exercitu* falleris, nam fruſtra iuſiſſet eos diſperſos abire, niſi ipſe Vetilium ſumma arte, atque virtute duos dies, vt infra audies detinuiſſet *recollecto* autem qui dicere potuiſti cum antea eos non collegiſſet?

Ibidem. 84.

Vetilius hoſtes palantes, ac tramitum peritos properè inſecutus tantum abfuit, vt aſſequeretur, vt dum incautius, ſe in eos infert, in inſidias præcipitauerit. Etenim Viriathus cedere ſe Romanis equitibus ſimulans vſque ad locum voraginoſum, & præaltum eos perduxit; & cum ipſe per ſolitos, ac notos ſibi tramites euaderet, Romanos ignaros locorum immerſoſque limo à tergo, ijs qui in inſidijs erant, adorientibus cæcidit. Bone deus, quæ ſomnia mihi narras? penè plura ſunt errata, quam verba. Audi Appianum. Mille ſolis delectis equitibus, vt ſecū remanerēt, imperauit: atq; his ita rebus geſtis, illi quidem vbi Viriathus equum aſcendit, fugerūt. Vetilius autem veritus eos perſequi in tot partes diuiſos in Viriathū cunctantem, & rei euentum expectantem conuerſus pugnam commiſit. Sed ille equis velociſsimis Vetilium fatigans modò ſubter fugiendo modò rurſus inſtando, atque inuadendo totum illum diem in ipſa planitie, & totum inſequentem circumcurrens conſumpſit. vt verò coniectura eſt aſſecutus, eos, qui fugerant, in tutum locum perueniſſe, tum noctu citato curſu per vias inuias equis velociſsimis Tribolam confugit, Romanis ipſum perſequi non valentibus partim armorum pondere, partim viarum ignoratione, & propter diuerſam equorum naturam. Quam ſint hæc à tuis diuerſa, legenti facilè patet. Malè ſcripſiſti, *hoſtes palantes*. Milites enim palantes ii dicuntur, qui per campos huc, atque illuc vagantur, atque feruntur; non qui fugiunt ad vnum certum, deſtinantumque locum; vt milites Viriathi Tribolam. Temerè etiam *properè inſecutus*, dixiſti, cum triduo poſt, id factum prodat Appianus. Item imperitè illud addidiſti. *Vetilius tantum abfuit, vt aſſequeretur &c.* nam illud dicendi genus apud bonos auctores habet vim negandi: tu affirmatiuè eo vſus es; cum dicas Vetilium ſe in hoſtes intuliſſe, & in inſidias præcipitaſſe. præterea de inſidiis Ap. ὀυετίλιος μὲν δὴ αὐτὸν διώκων ἦλθεν ἐπὶ τὴν τρίβολαν. ὁ δὲ οὐρίατος ἐν λόχμαις ὑπερελθόντος τοῦ οὐετιλίους. αὐτός τε ἐπεστρέφετο καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνεπήδων. καὶ ῥωμαίους ἑκατέρωθεν ἔκτεινα καὶ ἐζώγρουν. καὶ τὰς φάραγγας ἐώθουν. Vetilius igitur Viria-

rum

thum sequens Tribolam peruenit. Viriathus autem vbi Vetilium inter densas arbores progressum vidit, & ipse conuersus est, & alii ex insidiis exilierunt, Atque Romani vndique interficiebantur. Tua sunt hæc. *cadere se Romanis equitibus simul.* à quo accepisti quòd essent equites, & non pedites? vel certè vtrique? non est in Appiano, *locus voraginosus, non limus*, quo dicis Romanos fuisse immersos; *non saltus, non noti transitus Viriatho*, per quos euasit. non denique *Romani locorum ignari*, & tamen dicis. *hæc Appianus*. num tibi est adhibenda fides, qui tot mendaciis & somniis impleueris veterum monumenta?

Ibidem pag. 84.

Sex millia Romanorũ cũ quæstor eius, ac quinque præterea millia quæ Belli, Tithique socij miserant assumpsisset, cum Viriatho congredi ausus omnes amisit. Appianus τοὺς μὲν ἐς τὴν καρπησσὸν διαφυγόντας ὁ ταμίας συνέτασσαν ἐπὶ τειχῶν δεδιότας. παρὰ δὲ βελλῶν, καὶ τειτθῶν αἰτήσας πεντακισχιλίους συμμάχους, καὶ λαβὼν προὔπεμψεν ἐπὶ οὐρίαθον, ὁ δὲ πάντας ἔκτεινεν ὡς μηδ' ἄγγελον διαφεύγειν. Quæstor eos, qui Carpessum effugerant metu perterritos ordine in muris collocauit: quinque vero millia sociorum, quæ à Bellis Tithiisq; petierat, & acceperat, contra Viriathum præmisit, quos omnes ad vnum occidit, vt nemo tantæ cladis nuncius effugerit. Ergo Quæstor non assumpsit sex illa Romanorum millia. non cum iis congressus est cum Viriatho: non pugnæ interfuit, sed Carpessi remansit: & quinque tantum illa sociorum millia contra Viriathum misit.

Ibidem.

Cum autem Plautium Roma cum exercitu contra se missum simulata fuga, ac conuerso inde agmine insequentem cum magna eorum clade primum fudit. Appianus tradit; venisse Plautium cum decem millibus peditum, & mille trecentis equitibus, & ex his ad quatuor millia contra Viriathum misisse, & ab eo fusos fuisse. quæ tu neglexisti optimus antiquitatis illustrator: vt intelligeremus credo, Viriathum fudisse totum exercitum Plautii.

Ad an. DXLIII.

Quo factum est, vt M. Marcellum fulgentem iam Sicilia domita, & Valerium Leuinum, qui egregiè terra, mariq; gesserat absentes consules dicerent. Valerius tantum erat absens, non Marcellus. Liu. lib. xxvi. Iuniores suffragium inierunt, M. Marcellum fulgentem tum Sicilia domita, & M. Valerium absentem dixerunt.

Q. Fabius

Ad an. CDXIII.

Q. Fabius Viriathum secnndus fregit, duobusque ei oppidis ademptis &c. καὶ πόλεις, ait App. αὐτοῦ δύο τὴν μὲν διήρπασεν, τὴν δὲ ἐνέπρησεν. ex duabus ipsius vrbibus alteram diripuit, alteram incendit. en optimus græcorum interpres.

Ad an. DCX. pag. 84.

Ap. Claudius aduersus Salassos Gallos conuersus, & victus decem millia peditum amisit. Orosius lib. vi. cap. iiii. App. Claudius inquit, aduersus Salassos Gallos congressus, & victus quinque millia militum perdidit. Orosius, congressus: tu *conuersus*; Orosius quinque millia: tu *decem millia*; ille perdidit: tu *amisit*. en centonum inimicus.

Ad an. DXII. pag. 86.

Viriathum Fdbius insecutus oppido inclusum circumvallare cæpit. ex quo Viriathus eruptione facta exercitum Seruiliani fugauit, atque in locum asperum, ac præruptum vnde nulla exeundi facultas erat, compulit. Appianus longè aliter. Viriathum, inquit, Fabius insequens, illius vrbem circum ualare cœpit. in quam Viriatus noctu ingressus prima luce in opus facientes eruptionem fecit, vt rutris proiectis fugerint. Atque aliam militum manum ab Aemilio missam Viriathus fudit; atque eam persecutus in loca aspera atque prærupta compulit, vnde Romanis effugiendi nulla facultas erat. Num sententiam Appiani expressisti? Si Fabius ante cœpit circumualare Erisanem, quam Viriathus est ingressus, non cœpit circumuallare inclusum. Eruptione facta, inquis, sed quando, & in quem non scribis. *exercitum*, ais, *Seruiliani fugauit*; cum pars tantum fuerit, nulla facta mentione eorum, qui ab Aemiliano submissi fuerunt.

Ibidem.

Viriathus pacem his conditionibus petijt. Appianus, συνετίθετο. id est; vt ego interpretor. Romanis pacis conditiones tulit neque est verisimile, vt qui longè superior tum esset, pacem peteret.

Ibidem pag. 87.

Tum Numantini cum Pompeium forte abesse castris animaduertissent, è colle subito digreßi in equites Pompeianos impetum fecere. Pompeius re nunciata ad exercitum reuersus hostibus acriter instare, illi leuiter ad montes recedere dum Romanos ad locum impeditum, quem constituerant, attraxerunt. App. Pompeius ibat nescio quò equites ipsius cursu ipsum insequentes Numantini cũ de-

scendissent

scendissent, interfecerunt. Pompeius igitur reuersus aciem in planitie instruxit. & Numantini cum descendissent, paulatim pedem referebant tanquam fugientes, vsque ad columnas, & Baratrum. Iudicet lector, uter nostrum sit sententiam Appiani assecutus. ego iam ne illi molestus sim omitto, tua errata colligere.

Ad An. DCXIII. pag. 87.

Tot igitur aduersis prælijs fractus Pompeius cum Roma, & Senatores aliquot, qui consilio, & nouus exercitus, qui manu eum iuuaret, accessissent. Appianus. Ob quas clades tum Pompeio Romæ præsto affuernnt consiliarii, & militibus veteranis successores tyrones, & inexercitati, atque bellorum imperiti.

Ibidem.

Pompeius obsidibus, & transfugis, & xv. auri talentis, hæc enim imperauerat, excitis, successorem, dum accederet expectauit. Nihil ferè in hoc tuo commentario affers, in quo non appareant tuæ modestiæ singularis, & summæ græcarum literarum peritiæ impressa vestigia; id quod ex Appiano cognosces. Cum Numantini inquit rem ita transegissent, seque illi dedissent, obsides Pompeius petiit, captiuos, & transfugas; & omnes accepit. Atque etiam petiit argenti triginta talenta, quorum partem statim dederunt. Numantini, Pompeius reliqua expectabat. Tu captiuos ubi reliquisti? Appianus scribit, argenti talenta, tu *auri*, ille, imperasse Pompeium xxx. talenta, tu, qui, credo, tum aderas, *quindecim*. Appianus Pompeium expectasse reliqua talenta: tu *successorem*. Denique Appiauus πάντα ἔλαβεν: Tu *excitis obsidibus, transfugis, & xv. auri talentis*. Ego tantum abest, vt probem dici posse, excire obsides transfugas, talenta, ut genus dicendi prorsus barbarum putem. Sed tu cum hæc scribebas, vel ludebas, vel centones vitare cogitabas.

Ibidem.

Hæc pluribus verbis Appianus. Tu contra hac tua intempestiua breuitate, adeò Appiani planissimam historiam obscurasti, vt quid gestum sit nullo modo ex te intelligi posit.

Ad an. DCXVII. pag. 88.

Appianus Mancinum rumore, qui Cantabros, & vaccæos Numantinorum auxilio venisse percrebuerat, perculsum exercitum trepidum, in castra, quæ quondam Fuluius Nobilior fecerat, rerduxisse auctor est. & hic te eundem esse hæc Appiani verba demon-

strant

ſtrant. λόγου δὲ ψευδοῦς ἐμπεσόντος, ὅτι νομαντίνοις ἔρχονται βοηθοῦντες κάνταβροι τε καὶ οὐακκαῖοι δείσας ἄπυρος τὴν νύκτα διήγαγεν ὅλην ἐν σκότῳ φεύγων ἐς ἔρημον τὸ Νωβελίωνός ποτε χαράκωμα. id eſt cum autem falſus emanaſſet rumor, quòd Cantabri, & Vaccæi Numantinis auxilio venirent, timore Mancinus affectus totam noctem in tenebris ſine igne traduxit fugiens intra vallum deſertum quondam Fuluii Nobilioris. omiſiſti ψευδοῦς. ἔρχονται, malè vertiſti, *veniſſe*. nondum enim venerant, ſed venturi ferebantur. omiſiſti etiam ἄπυρος τὴν νύκτα διήγαγεν ὅλην ἐν σκότῳ. Dixiſti linguæ Latinæ peritiſsimus *Numantinorum auxilio*. pro Numantinis. Timorem quem Appianus Mancino tribuit, tu in exercitum contuliſti. & φεύγων, *reduxiſſe*, reddidiſti. & imperitè nam in verbo reducere nulla eſt fuga, & reducere eò ſignificat vnde quis diſceſſerat, iterum ducere. & hæc ſunt tua miracula.

Ad an. DCXXIIII.

Cum Tuditanus conſul vereretur ne iudex conſtitueretur litis, quæ plebi cum patribuss de agrorum diuiſione erat, in Illiricum prouinciam profectus eſt. Appianus lib. pri. bellorum ciuilium ſcribit, Tuditanum antequam iret in Illyricum fuiſſe iudicem conſtitutum, rem tentaſſe, quam cum per difficilem intellixiſſet, in Illyricum profectum fuiſſe. Ad an. DLXXXIX. pag. 75.

Plutarchus in Paulo Sic. L. Aemilius Paullus CCCXXXVII. *milia recenſuit: è ſenatu tres mouit: in recenſendis equitibus Romanis ipſe, & collega Marcius Philippus modum ſeruauit.* Huc integram de more tuo, interpretis Plutarchi verſionem tranſtuliſti: & illius errata tua feciſti, cum ex ea verſione ſententiam Plutarchi nõ perceperis. ea enim eſt eiuſmodi. Cenſore Paullo cenſa ſunt hominum CCC XXXII millia quadringenti quinquaginta duo. è Senatu tres mouit non ex illuſtribus. & incenſu equitum eadem modeſtia eſt vſus & ipſe, & M. Philippus collega.

Ad annum DCXLII. pag. 99.

Legati honeſtioribus, quibus potuerunt conditiouibus Hiſpanienſes tu multus compoſuerunt. Tuæ coniecturæ πρέσβεις δὲ ἀπέστελλον, ἐς τὸν πόλεμον ἔμελλον, ὅπῃ δύναιτο καταθήσεσθαι. id eſt legatos miſerunt, qui, vt poſſent, bellum ſopirent, vel ſedarent. In Appiano nullæ ſunt conditiones, nec legati compoſuerunt, ſed miſsi ſunt vt componerent, quòd non fecerunt. *Hiſpanienſes*, dixiſti, *tumultus*, pro Hiſpanos, homo Romanæ linguæ peritiſsimus.

T. Didius

Ad an. DCLXV. pag. 105.

T. Didius alios etiam populos in deditionem redactos ex x. legatorum sententia militibus trucidandos tradidit. Falsum est hoc totum. Nam Didius Colendam in deditionem accepit: colendanos vniuersos cum coniugibus & liberis vendidit; Populum vnius vrbis Colendiæ proximæ in castris, quo ipsum euocauerat specie diuidendi agri, militibus trucidandum, assentientibus legatis tradidit. Appianus in Iberico. vnus igitur fuit Populus & ad eam vsque diem amicus P. R.

Ad an. DCLIX. pag. 106.

Ariarathem enim Cappadociæ Regem cum Mithridates per Gordium cum paruo eius filio interfecisset. Iustinus lib. XXXVIII. tradit Gordium interfecisse Ariarathem patrem Capadociæ Regem: Mithridatem verò necasse Ariarathem filium in colloquio spectante vtroque exercitu.

Ad an. DCLXVII. pag 110.

Romanorum copiarum paucitas fecit, vt Archelaus ad Chæroneam oppidum aciæ confligere ausus sit. *Plutarchus in Sylla.* ὅθεν ἐκβιασάμενοι τὸν ἀρχέλαον οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ, καὶ παρατάξαντες τὴν δύναμιν id est. cum reliqui duces ait, Archelaum inuitum confligere coegissent, atque copias instruissent. Appia. in Mitridatico, εὐθὺς ἀπῆγεν ὡς καὶ ἄκοντα βιασόμενος ἐς μάχην statim suas eduxit copias, vt etiam Archelaum inuitum pugnare cogeret. Nun tibi pugnasse videtur adductus paucitate Romanorum?

Ibidem pag. 110.

Archelaus cum triduo nudus in Paludibus latuisset post in Calcidem se recepit. App. in Mithr. ἀρχέλαος ἐν ἕλει τινὶ, ἐκρύφθη, καὶ σκάφας ἐπιτυχὼν ἐς χαλκίδα διέπλευσε. id est. Archelaus in Palude se abdidit, nactusque nauiculam Chalcidem nauigauit. Plutarchus in Sylla. κρυφθεὶς δύο ἡμέρας ἐν τοῖς ὀρχομενίων ἕλεσι. id est. Archelaus biduum in Orchomeniorum paludibus cum latitasset. Vides vt nec in Plutarcho, nec in App. Sit neque nudus, neque triduo? est modus quo se in Chalcidem recepit, quem tu explicasti verbo recepit quasi idem sit cum διέπλευσε.

Ad an. DCLXVIII. pag. 110.

L. Flaccus consul in Asiam traiecit. Hoc anno à C. Fimbria *legato suo corrupto exercitu interfectus est. hoc vt cætera egregie ostendit Velleius.* Primum Velleius non dicit Fimbriam corrupisse exercitum Flacci: deinde Fimbriã præfectum equitum appellat,

non legatum. sed reprehendis Appianum, qui Flaccum, cum est interfectus, consulem appellet, propterea quod Velleius consularem dicat; videamus an possimus Appiani sententiam tueri testimoniis probatissimorum historicorum. Strabo lib. xiii. ὁ Φιμβρίας inquit. ἀνελὼν τὸν ὕπατον ἐν Βιθυνίᾳ. id est. Fimbria interfecit consulem Flaccum in Bithynia. Orosius lib. vi. cap. ii. Interea ait, Fimbria Flaccum consulem apud Nicomediam occidit. Liuius lib. xxxii. L. Valerius Flaccus consul à C. Fimbria legato ipsius occisus est. Cum hi quatuor nobilissimi scriptores Flaccum consulem fuisse occisum, asserant non video; cur his vnum Velleium præferas.

Ibidem.

Plutarchus autem scribit Sullam in Hellespontum venisse, cumque ibi concurrentibus regijs legatis, pax conuenire non potuisset quod commodiores conditiones sibi à Fimbria ferri rex diceret. Primum negamus quicquam eiusmodi scribere Plutarchum. Deinde ridiculum est, quod dicis, pacem non potuisse conuenire, quod rex dixisset, Fimbriam ferre meliores conditiones. nam causa fuit, quod rex nolebat cedere Paphlagonia, & tradere naues, auctore Plutarcho in Sylla.

Ad an. DCLXIX. pag. 111.

Sullam sollicitato exercitu, Fimbriam pergami obsessum ad necem compulisse. Nullus est, qui tradat, exercitum Fimbriæ fuisse à Sulla sollicitatum. nullus, qui scribat Sullam obsedisse Fimbriam Pergami: nedum Plutarchus, & Appianus. quorum alter in castris alter Pargami in templo Aesculapii, quo è castris Fimbria iuerat, se interfecisse, ait. num es fide dignus?

Ad an. DCLXXI. pag. 112.

Cum Bosporani, ac Colchi à Rege Mithridate alienati filium eius sibi regem deposcerent, Mithridates autem occiso filio exercitum, classemque aduersus Bosporanos compararet. &c. Scribit Plutarchus, Colchos tantum petiisse sibi regem filium Mithridatis. eoque impetrato, rediisse sub imperium ipsius; & ob eam causam non multo post filium ad se euocatum necasse. tibi satisfuit, occiso filio, nulla allata causa.

Ibidem.

Cum Mithridates aduersus Bosporanos classem, & magnum exercitum comparasset: Murena suspicatus ne rex in Bosporanos verbo, re autem aduersus Romanos se instrueret. exercitu statim per Cappadociam ad oppidum maximum, nomine Comana, ducto, in quos-

dam

dam eius equites impetum fecit, atque legatis regijs fœdus Sylla ostendentibus, reiectis, regione vastata, sacrisque pecunijs direptis in Cappadociam in Hyberna se recepit. Hæc Appianus. Tuus forrasse istas fabulas prodit, meus aût scribit, Archelaum audito magno Mithridatis apparatu timore perterritum ad Murenam bellorum occasiones captantem triumphi cupiditate fugisse, atque eum irritando ad arma mouenda impulisse, Murenam statim Comana oppidum Cappadociæ inuasisse, aliquot regis equites interfecisse, & legatis fœdera obiicientibus dixisse, se nullum videre fœdus à Sylla scriptum, hisque dictis, prædas egisse, sacras pecunias diripuisse, & in Cappadocia hybernasse. In Appiano vt vides, non est ista suspitio Murenæ, sed cupiditas triumphi, & instigatio Archelai. fecit impetum, ais, in quosdam eius equites. App ἔκτεινε. idest interfecit. App. πρέσβεσιν αὐτοῦ τὰς συνθήκας προτείνουσιν, οὐκ ἔφη συνθήκας ὁρᾶν. id est, legatis ipsius fœdus obiicientibus, respondit, se nullum videre fœdus. tu *legatis ostendentibus fœdus*. qui poterant, si, vt eo in loco App. testatur, nullum scripserat Sulla? Denique homo regionum peritus, ais, in Cappadociam in hyberna se recepit. dic obsecro ex quo loco? vbi est oppidum Comana? in Cappadocia, auctore Strabone, vt alios mittam, lib. x. & xi. App. ἐχείμαζε ἐν καππαδοκίᾳ.

Ad an. DCLII. pag. 112.

Murena autem maiore conatu acie cum Rege congressus, ac castris, & exercitu exutus in Phrygiam se recepit. Neque apud Appian. neque apud Ciceronem leges Murenam maiore conatu cum Rege pugnasse, & castris, & exercitu exutum fuisse. ostende tu alios, si habes.

Ad an. DCLXXV. pag. 113.

M. Lepidus legem de actis Sullæ rescindendis promulgauit. Ego vero nullam video, neque in Floro lib. viii. cap. xxiiii. neque in Appiano legem, sed conatum tantummodo.

Ad an. DCLXXVII. pag. 116.

Nicomedes autem Bithyniam Octauio, & Cotta, non vt ait Eutropius Lucullo, & Cotta reliquerat. Supra ad an. DCLXXVIII. Sententiam Entropii probasti his verbis. *Appianus sequenti anno, quo Nicomedes Bythiniam P. Romano reliquit Sertorium in suos proditionis suspectos seuisse ait.* Nam si anno insequenti ea facta sunt, certè is fuit DCLXXIX. Te etiam auctore, qui ad eum

an. sic scribis his consulibus Nicomedem Regem Bithyniæ mortuũ P. R. hæredem reliquisse, Bithyniam in prouinciæ formam redactam scriptum est apud Eutropium. præterea Mithridates irruptionem in Bithyniam fecit Lucullo, & Cotta consulibus. At Appiano auctore, id est factum post mortem Nicomedis.

Ibidem.

Mithridates Cottam persecutus terra fudit ac mari classe pulcherrima exuit. Fudit Mithridates non Cottam, sed Nudum classis præfectum, Cotta se se muris continente.

Ibidem.

Lucullus commeatus Mithridati interclusit, equorum sex millia, captiuorum xv. quos Mithridates rerum inopia coactus in hyberna, in Bithyniam remittebat, assecutus Mamerco duce partim cepit, partim cæcidit. Hæc App. & Plutarchus. Ludis Sigoni. Plutarchus in Lucullo Mithridatem inutiles pedites, & ferme omnem equitatum cum Sarcinis in Bithyniam misisse: atque Lucullum ex iis xv. hominum millia, & equorum sex cepisse multis etiam interfectis. Appianus adiicit, cepisse magnum iumentorum numerum. de Mamerco apud vtrunque mirum silentium: neque Lucullus interclusit omni comeatu Mithridatem, sed eo tantum, qui terra afferebatur cum scribis *equitorũ sex millia, captiuorũ xv. partim cepit, partim cæcidit*, es ridiculus. nam qui ceduntur, non capiuntur, captiui non ceduntur, sed conseruantur. ergo Lucullus alios in acie interfecit.

Ad an. DCLXXX. pag. 117.

135 *Lucullo Macedonia euenit. Eutro.* Anno, ait Eutrop. vrbis conditæ DCLXXVIII. Macedoniam prouinciam M. Licinius Lucullus accepit. euenire ad sortem pertinet, accipere dantem respicit.

Ad an. DLXXXI. pag. 118.

Mithridate Cabiris, quo se receperat, hyemante, atque inde comeatum suppeditãte. Cui suppeditabat? & quid aliud præter cõmeatum? Amisensibus, scribit Appianus, commeatum, & arma, & & milites suppeditabat.

Ad an. DCLXXXV. pag. 117.

Appianus ad Lemnum classem, cui Marius, Alexander, & Dionysius praerant à Lucullo depressam esse. Hac de re nihil prorsus Appianus.

Reges

Ad an. DCLXXXV. pag. 120.

Reges quamquam prælio victi bellum reparare missis cũ ad alios finitimos, tum præsertim ad Arsacem Parthorum regem, legatis, quibus eos ad belli societatem inuitabant. Dio lib. xxxv. αὐτοὶ οὖν καὶ πρὸς τοὺς περιχώρους, τούς τε ἄλλους, καὶ Ἀρσάκην τὸν Πάρθον ἐπρεσβεύοντο. id est reges igitur, & ad finitimos, & ad alios, & ad Arsacem Parthum legatos miserunt. omisisti ἄλλους, & præsertim addidisti; vt Arsacem finitimum Mithridati, & Tigrani faceres. tua etiam sunt illa, quibus eos ad societatem belli inuitabant. cur non potius miserunt ad auxilium petendum? id quod Dio tradit. & tu infra confirmare videris, cum dicis; *Arsaces tamen neutrum auxilio iuuit.*

Ad an. DCLXXXV. pag. 119.

Cum Arsaces à Regibus, & à Lucullo vocatus esset ad amicitiã. Dio Sic. ὁ Λούκουλλος ἀντεπέστειλέ τινας ἐκ τῶν συμμάχων ἀπειλῶν τε ἅμα αὐτῷ ἂν ἐκείνοις ἐπικουρήσῃ, καὶ ὑπισχνούμενος αὐτὰ σφέτερα ἀνθ' ἅλωται φέροντας. id est. Lucullus quosdam ex sociis misit ad Arsacem, & minas simul illi, si opem illis ferret, & promissa, si sua curaret, ferentes. non est igitur vocatus ad societatem, neutrum dixisti: cum supra scripseris à regibus, & à Lucullo? melius neutram partem, vel neutros.

Ad an. DCLXXXVI. pag. 120.

Quo prædam omnẽ Romani contulerant. Dio. τὰ σκεύη. id est Sarcinas, vel impedimenta. quid nam prædatus fuerat Triarius?

Ibidem.

Triarius, vt Dadasa obsideri audiuit, militum suorum pugnam poscentium vocibus victus, cum eò vel inuitus pergeret, in itinere à Mithridate cum omnibus penè copijs est deletus. maiorq; accepta clades fuisset, ni rex à proditore quodam amico, simulato colloqio vulneratus fuisset. Dio. ὡς δὲ τὰ τε Δάδασα πολιορκούμενα ἐπύθετο, καὶ οἱ στρατιῶται δείσαντες περὶ αὐτοῖς ἐστασίαζον, καὶ ἠπείλουν, εἰ σφᾶς μηδεὶς ἐξάγοι, καὶ αὐτοκέλευστοι βοηθήσειν σφίσι. id est, vbi vero Dadasa oppidum à Mithridate obsideri audiuit, & milites timentes iis, qui Dadasis erant, tumultuabantur, se illis sponte sua, si nullus alius educeret, opem laturos. Ergo milites Triarii non poscebant pugnam, sed, vt auxilio ire possent iis, qui Dadasis obsidebantur. Sed videamus reliqua. inuitos iter ingressus est.

At Barbari iam in Triarium progredientem impetu facto, alios quidem in ipsa pugna circumuentos oppresserunt, alios verò fugientes per campos ignoratione transitus fluminis obequitantes necauerunt. Atque prorsus deleuissent, nisi quidam ex Romanis tanquam esset vnus ex satellitibus Mithridatis accessisset, & tanquam ei aliquid dicere vellet, ipsum vulnerasset. Dio. ἔκτεινον πασσυδὶ. id est prorsus deleuissent. tu *maior fuisset accepta clades*. Sed quæ maior cladis esse poterat si, vt tu dicis, omnibus penè copiis delitus fuerat? qui locus relinquebatur maiori cladi? Dio, quidam è Romanis: tu *proditore quodam amico*, nec puto eum potuisse proditorem dici. Dio ὡς εἰπεῖν τι βουλόμενον tanquã volens aliquid dicere: tu *simulato colloquio*. Cum dicatur colloquium de iis, qui sponte, & scientes congrediantur. non de vno tantum simulante aliquid Mithridati se dicere velle, vt eum necaret.

Ibidem pag. 120.

Præsente Acilio. Dio. προφάσει τοῦ τὸν ἀκίλιον ἐγγὺς εἶναι. prætextu, quod Acilius esset propè.

Ad an. DCLXXXVII. pag. 121.

Pompeius vbi per legatos ad pacem petendam Mithridatem se adducere non posse sensit, magno apparatu in eum mouit. Longè aliter Dio ὁ πομπήιος βουληθεὶς τῆς τοῦ μιθριδάτου διανοίας πειρᾶσθαι πέμπει τὸν μητροφάνην φίλους αὐτῷ λόγους φέροντα, καὶ ὃς τότε μὲν ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ἐποιήσατο. id est. Pompeius volens Mithridatis animum tentare Metrophanem ad eum mittit amicos illi atque benignos ferentem sermones. Atque tum quidem ipsum contempsit. ostende tu tuos legatos; & vnde extraxisti magnum illum Pompeii apparatum.

Ibidem.

Iam diu legatos expectari. Dio ἤδη παρεῖναι. iam adesse.

Ad an. DCLXXXVIII.

Albanos iterum occurrentes repulit. Ne vestigium quidem huius rei est in Dione. πομπήιος, inquit, τοῖς ἀλβανοῖς εἰρήνην ἔδωκε id est Pompeius Albanis pacem dedit.

Ad an. DCXCIII. pag. 25

Eos mandata facere recusantes acie fregit. Magis propriè iussa, vel imperata facere.

Ibidem.

Incolas Herminij montis in Insula propè ad internicionem redegit. Non es assecutus sententiam Dionis. ἀκοντὶ, inquit αὐτοὺς

κακκῶς

κακκῶς ὑπὸ σιτοδείας ἔχοντας παρεστήσατο. Eos ſine labore rei frumentariæ inopia vehementer laborantes in deditionem accepit. quam à tua eſt hæc verſio diuerſa?

Ibidem.

Poſtremò Brigantium Calaciæ oppidum euertit. Dio. σφᾶς ἐξεφόβησε, καὶ κατεστρέψατο. id eſt ipſos terruit, atque in poteſtatem ſuam redegit.

Ibidem.

Neque enim niſi præſens in vrbe petere conſulatum lege poterat: nec ſi vrbem priuatus iniſſet, ei poſtea triumphare permiſſum erat. Hæc Dio. Hæc in meo Dione nō ſunt, oſtende tu eſſe in tuo.

Ad an. DCC. pag. 129.

Itaque cum Carrhas perueniſſet à præfectis regis Surena, & Syllace circumuentus omnem penè cum filio P. Craſſo, qui ad eum ex Italia è Cæſare venerat, exercitum amiſit. Hæc omnia geſta ſunt antequam Carrhas perueniſſet. Dione, Plutarcho, & Appiano auctoribus.

Ibidem.

Craſſus euocatus à Surena in colloquium tanquam de pace actu ro captus, atque ne viuus in hoſtium poteſtatem perueniret, repugnans occiſus eſt. Nemo eſt eorum, quos tu affers, qui iſta tradat.

Ibidem.

Exercitus in Armeniam, & Ciliciam, quo quenque fuga rapuit diſtractus, Caſſius Longinus quæſtor cum aliqua parte in Syriam in columis rediit. Et hæc omnia falſa ſunt. Primum vbi erat iſte exercitus, ſi ad decem millia cæſa ſunt, ad decem capta? quam Armeniam, & Ciliciam mihi narras? Dio. ſcribit, Caſsium Longinum multò ante Craſsi mortem, ſeſe in Syriam recepiſſe.

Ad an. DCCI. pag. 129.

C. Caſſius cum ex clade, quæ a Parthis ad Carrhas illata eſt cum parte exercitus in Syriam ſe recepiſſet: Hoc, vt opinor anno Parthorum, qui in Syriam tranſcenderant, impetum retudit, ſi quidem ſcribit Dio, *Parthos victoria elatos non admodum magnis copijs in Syriam, quam nullo teneri exercitu opinabantur, tranſiſſe, atq; à Caſſio fortiſſimè repulſos eſſe.* μετὰ δὲ inquit Dio. τοῦτο καὶ εἰς τὴν συρίαν οὐ μέντοι καὶ ἐν πλήθει τινὶ ὡς μήτε στρατηγὸν μήτε στρατιώτας ἔχουσαν ἐνέβαλον. ἀφ' οὗπερ κάσσιος ῥαδίως αὐτοὺς ἅτε μὴ πολλοὺς ὄντας ἀπεώσατο. id eſt. Poſt hæc autem Parthi etiam in Syriam non tamen in magna aliqua multitudine, quippe

pe, quæ neque Imperatorem, neque milites haberet, irruperunt ex quaquidem ipsos Cassius, vt potè non multos facilè repulit. De Cassio, quòd ante stragem illam in Syriam se contulerat, supradictum est. Dio non dicit Parthos victoria fuisse elatos, nec quod opinarentur, sunt tuæ coniecturæ. non fortissimè, cum haud magna fortitudine esset opus ad paucos repellendos; sed scripsit ῥαδίως. id est facilè. en admirabile hominis iudicium.

Ad an. DCCII. pag. 130.

Iterum Parthi Orodis regis filij nomine, Orasce quodam duce se in Syriam, intulerant, atq; redactis omnibus in potestatem locis vsque ad Antiochiam peruenerunt. Dio. lib. xl. Barbaris rursus Syriam maioribus copiis Pacoris quidem Orodis magis filii nomine re autem vera (filius enim illius adhuc puer erat) Orsacis ipsorum ducis inuaserunt, & vsque ad Antiochiam venerunt, omnia, quæ ferebantur, sibi subicientes Dio negat nomine Pacori Parthos transisse in Syriam: tu, qui, credo, ea melius nosti, affirmas. Parthi subiciendo sibi quicquid obuium fiebat peruenerunt vsque ad Antiochiam: tu scribis redactis omnibus locis in potestatem. & quænam erant illa loca?

Ad an. DCCIII. pag. 131.

Dio ab Appio Claudio multos equites, & Senatores notatos scribit inuito collega: libertinos, atque alios nobiles multos, atque inter cæteros C. Salustium historicum Senatu esse motos. Libertini igitur hac tua versione in Senatum lecti fuerant, ac Senatores erant: si moti sunt Senatu. quod tamen ipse negas in lib. II. de Ant. Iure ciui. Rom. his verbis. Verum ne in Senatum quidem lectos esse libertinos, inde apparet, quod ne libertinorum quidem filii lecti sunt. quid respondes Sigoni? in has difficultates incidimus dum nimium diligenter græca conuertimus. Dio habet πάντας τοὺς τῶν ἀπελευθέρων. id est omnes libertinorum filios. Patet iam ex his Dionis verbis filios libertinorum, non libertinos Senatu fuisse motos; & ipsos etiam libertinorum filios in Senatum fuisse lectos; quod tu eodem in loco negas.

Ibidem.

Adijcit Dio neminem prudentem hoc tempore hunc magistratum affectasse, ne aut notandis ciuibus in odium, aut notis prætereundis in populi reprehensionem incurreret. Hæc adhuc in meo Dione quæsiui, nec reperire potui.

Ita

Ibidem.

Itaque eum hoc anno censum egisse, ac pro CCCXX. *millibus ciuium, quæ ante ciuile bellum censa essent,* CL. *millia tantum, reli quis bello ciuili confectis inuenisse: cum autem ipse ciuium paucitatem ex censu cognosceret, præmia ijs, qui liberos multos procreassent, proposuisse.* Quam hæc vera sint ostendent hæc Dionis verba ex lib. xliii. ἐπὶ δή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὡς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκείνας τά τε ἄλλα ὥσπερ τι τιμητὴς ἐποίησε) καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν πολυπαιδίας ἆθλα ἐπέθηκεν. id est. & quoniam magna erat hominum paucitas propter multitudinem eorum, qui perierant, quique proscripti fuerant (illas enim proscriptiones, & alia tanquam censor quidam fecit) & ex ipso aspectu colligebatur, iis præmia proposuit, qui multos procreassent liberos. Vides nullam fieri census, nec ciuium censorum mentionem? vides colligisse paucitatem ciuiũ etiam ex eo, quòd ciuitatem infrequentem videret?

Ad an. DCCVIII. pag. 134.

Nam Cæsar cum neque in annum, neque in reliquum anni spatium consulatum gessisset, sed viuens, ac nullis legibus, neque auspicijs coactus abdicasset: alium honoris eius duntaxat gratia, sibi subrogauit. Diuersa ab his tradit his verbis, Dio lib. xliii. ὁ καῖσαρ οὐ διὰ τέλους τὴν ἀρχὴν τὸν ὕπατον ἔσχε ἀλλ' ἐν τῇ ῥώμῃ γενόμενος ἀπεῖπε τε αὐτὴν, καὶ τῷ Φαβίῳ τῷ κόιντῳ, τῷ τε τρεβωνίῳ τῷ γαίῳ ἐνεχείρισε. id est. Cæsar consulatum non vsque ad anni finem gessit; sed cum Romæ fuit, eo se abdicauit. & Q. Fabio, & C. Trebonio dedit. *Viuens*, dixisti: ego putabam etiam mortuos posse magistratu se abdicare. quæro cur hæc addideris: *nullis legibus aut auspicijs coactus.* quæro item quid sit, non gerere consulatum in annum, neque in reliquum anni spatium. num est vltra annum alius illius anni spatium? Assero quæ tu Cæsari tribuisti, à Dione esse scripta de iis, qui post secuti sunt, consulibus: quorum alius interdum duobus, vel tribus mensibus erat in magistratu deinde abdicabat, alius ei succedebat, ac ne is quidem in reliquum anni tempus consulatum gerebat, sed alii tradebat. quæ in Cæsare tum cadere non potuerunt. tu vnum, Dio duos subrogasse ait.

Ibidem.

Ex quibus, qui cal. Ianuarijs inierunt, ij tantum anno nomen dederunt, reliquorum, qui in parte anni fuerunt, nisi forte memo-

rabile alquid gesserunt, vix vlla conseruata memoria est. Itaque eos se persecuturum esse Dio negat. non expresisti sententiam Dionis, quæ est hæc. Enumeratio annorum ab iis capitur, qui primi consules creati sunt. Atque ego quidem ex aliis eos tantum consules nominabo, qui rebus erunt necessarii. Igitur in exponendis rebus gestis, qui primi interint, eos, quamuis nihil memorabile gesserint, nominabo. Ibidem.

Hos Cæsar in Hispaniam aduersus Pompeium cum exercitus parte præmiserat. Dio lib. xxxiii ἦσαν γὰρ ἐν τῇ ἰϐηρίᾳ καὶ τοῦ καί σαρος στρατηγοὶ κόιντός τε φάϐιος μάξιμος, καὶ κόιντος πέδιος. id est. erant enim adhuc etiam in Hispania Cæsaris prætores Q. Fabius Maximus, & Q. Pedius. non igitur Cæsar tum præmiserat. sed ante victum in acie Pompeium secum in Hispaniá duxerat contra Afranium, & Petreium. Ibidem pag. 135.

Quamquam autem rem per se non bene gesserunt, tamen eos triumphare voluit, vt de ciuibus Romanis in Hispania victis tres triumphi agerentur, in quo maxime animum, Populi Romani perculit. Sic Dio. Non enim solum ipse egit triumphum, inuitato vniuerso populo tanquam ad quodam commune bonum, sed etiam Fabium, & Q. Pedium quamuis prætores sui fuerint, & nihil priuatim prospere gesserint, triumphare voluit. quæ ipse de tuo addideris vides: ego illud ex Dione affirmo: P. Romanum risisse in triumpho Q. Fabii, & Q. Pedii, tantum abest, vt perculsus fuerit.

Ad an. DCXCIX. pag. 128.

Donec Cotugnatus dux eorum aliis quibusdam ex iis, qui ad Isaram incolunt, auxilio venit: quos insidiis citra flumen positis omnes ferè palatos ad internicionem redegit. Me miserum, quid hac versione contortius, obscurius, imperitius? Audiamus Dionem quem prorsus euertendum suscepisti. Μέχρις οὐκ ὅτε κατούγνατος ὁ τοῦ πάντος αὐτῶν ἔθνος στρατηγὸς, καὶ τίνες ἄλλοι τῶν παρὰ τὸν ἴσαρα οἰκόυντων ἐπικούρησαν σφίσι. τότε γὰρ οὐκ ἐτόλμησε μὲν αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πλήθος τῶν πλοίων περαιωθῆναι κολῦσαι μὴ καὶ συστραφῶσι, ἰδόντες σφᾶς ἀντιπαρατεταγμένους ὑλώδους δὲ τοῦ χωρίου μετὰ τὸν ποταμὸν εὐθὺς ὄπος ἐνέδρας ἐν αὐτῷ ἐποιήσατο καὶ τοὺς ἀεὶ διαβαίνοντας ὑπολαμβάνων ἔφθειρε. φεύγουσι δὲ τίσιν ἐπισπόμενος περιέπεσεν αὐτῷ κατουγνάτῳ κἂν πασσυδὶ διώλετο εἰ μὴ χειμῶν σφοδρὸς ἐξαίφνης ἐπιγενόμενος ἐπέσχε τοὺς βαρβάρους τῆς διώξεως. id est. Donec Catugnatus totius illius nationis prin-

ceps, & alii Isaram accolentes auxilio ipsis Ventianis venere. tunc enim Manlius non est ausus ipsos prohibere propter multitudinem nauium transire, atque etiam ne conglobarentur, cum vidissent Romanos instructos ex aduerso: sed cum locus iuxta flumen syluosus esset, in eo insidias collocauit: & continenter transeuntes inuadens, interficiebat; & fugientes quosdam insequens in ipsum incidit Catugnatum; atque prorsus deleri potuisset, ni vehemens tempestas subito exorta barbaros retinuisset ab insectatione. Primum, ais dux eorum. quorum? Deinde qui posuit insidias? te interprete Cotugnatus: at Dione auctore, Manlius. Deinde quinam erant illi palati, quos est persecutus? te doctore, ii, qui ad Isaram incolunt: me interprete, Romani, sed non palati. Deinde Dio, πασσυδὶ διώλετο. prorsus deleuisset. tu mirus amplificator asseueranter ais, *ad internicionem redegit*. Postremo turpissimè lapsus es, cum scripsisti, *ad Isaram incolunt*, quòd accusatiuum cum ad tribuisti verbo incolunt, quod incolunt pro accolunt, posuisti. en hostis Centonum acerrimus.

Ibidem.

Ita, vt quidam etiam vulnerarentur. Dio lib. xxxix. ὥστε καὶ σφαγὰς συμβῆναι.; vt etiam cædes factæ fuerint.

Ibidem.

Crassus Venodotiam militibus diripiendam concessit: locis omnibus, quæ intra Tigrim sunt, in dictionem redactis. Falsa omnia. Plutarchus in Crasso. διήρπασε τὰ χρήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπέδοτο. id est. Diripuit opes, & homines sub hasta vendidit. Dio his iisdem verbis vtitur: iisdem Appianus, quorum vterque asserit, Crassum, si strenue sequi voluisset, potuisse omnia in potestatem redigere, quæ sunt intra Tigrim.

HAbes Sigonii errata, quæ successiuis operis in tuo Commentario in Fastos à primo bello punico vsque ad Cæsaris triumphum animaduertere mihi licuit: iam ad ea te para, quæ ex tresdecim paginis tui Scipionis iterum excerpsi, vt hinc cognoscere incipias, vter nostrum Scipionem infamarit, melius totum conceperit, partes explicarit, ac omnes historiæ leges obseruarit. Atque vt parem tibi gratiam referam, ab ipsa exordiar inscriptione.

De Vita, & rebus gestis. Tu hæc non præstas. multa enim, quæ non fecit, illi tribuis: permulta ab eo, Sapienter iuste fortiter cõtinenterque facta, dictaq; omittis: quæq; facta prodis, pleraque eorum partim nimis amplificando, partim extenuando corrumpis. *P. Scipionis Aemiliani*. Desunt hæc: Africani minoris, & Numantini. Appellatus enim fuit. P. Cornelius Scipio Aemilianus Minor Africanus, & Numantinus. Atque Africanus etiam post adoptionem teste Cicerone, & Liuio, ante quam quicquam gessisset, dicebatur.

Pag. 4. ver. 12.

Qui P. Aemilij Paulli ab ineunte adolescẽtia nomen tulit. Aemilii, & Pauli à die Natali tulit, Publii à lustrico: qui si Plutarco, & Festo credimus, erat nonus.

Pag. 4. ver. 33.

Iam patre L. Aemilio Paullo &c. Quæ his quatuor versibus tradis, si vnde sumpseris, ostendes, concedam non esse superuacanea.

Pag. 4. ver. 31.

L. Aemilius Paullus eo animo fuit: vt, vbi collegam ab iniquo committendo prælio oratione deterrere non potuit, ipso pugnæ auctore se in fugam conijciente Varrone, mortem sibi potius oppetendam, quam tam turpem capescendam fugam esse statuit. Paullus, quo die ad Cannas pugnatum est, ne verbum quidem cum Varrone commutauit. Varro, inquit, Liuius lib. xxii postero die nihil consulto collega, signum pugnæ proposuit. Deinde causa mortis, quam tu affers, non est vera: vt hæc ipsius apud Liuium verba ostẽdunt. Tu me in hac strage militum meorum patere expirare, ne aut reus interream, causaque consulatus accusator collegæ existam; aut alieno crimine innocentiam meam protegam. Sic falsis prodendis causis, historiæ centones vitantur.

Pag. 4. ver. 38.

Hic autem Paullus, duas, vt scribit Plutarchus, vxores habuit.

De

De Papyria tantum agis: de altera, deque duobus, quos peperit, filiis nihil prorsus: neque de duabus ex Papyria susceptis filiabus. vt tibi, credo, liceret etiam prætermittere, quam fortiter Scipio mortem ipsorum tulerit, atque vt, cum pag. 37. agis de liberalitate Scipionis in sorores, quæratur an vllam habuerit, cum nihil de ipsis scripseris.

Pag. 4. ver. 47.

Paullus totum se contulerat ad filios suos ingenuis disciplinis, atque honestis artibus omnibus instruendos. Vel pro ornare, & armare, vel pro instituere, & erudire posuisti instruere. Vtro modo, & Paullum ipsum id fecisse; & te inconstantem esse confiteare necesse est cum infra scribas, *instituendos curauit.* addidisti, *totum*, contra sententiam Plutarchi, qui tradit Aemilium eodem tempore & filios instituisse; & auguriis operam dedisse. Item, *omnibus*, quod omnes tu credo, honestas artes enumeraueras. denique sine exemplo dixisti *instruendos* ingenuis *disciplinis*, *atque honestis artibus*.

Pag. 4 ver. 50.

Itaque Romana eos disciplina, & patria prout ipse imbutus erat Græcis autem literis, atque doctrinis paulò aliquanto ambitiosius instituendos curauit. Quid orator optimè probasti, vt statim colligeres, & concluderes? præterea Plutarchus φιλοτιμότερον, ambitiosius. tu *paulò aliquanto*, addidisti, vt Plutarchum corrigeres & fastum imminueres. quæ tamen duo aduerbia tantum abest, vt coniungantur; vt nusquam me, aliquanto legisse affirmare possim. in primis erratis reprehendi te, quòd, *instituendos*, dixisses, cum Plutarchus haberet τοὺς παῖδας ἀσκῶν. id est filios instituens, vel erudiens. Tu autem te defendis: quòd ἀσκεῖν non significet instituere, vel erudire, sed adhibitis magistris filios erudiendos curare. Primùm dicimus te arroganter facere, qui sine vllo græcorum testimonio id audeas affirmare, cum ego sexcenta probatissimorum auctorum proferre possim, & in primis Platonis in Euthidemo, Aristoteiis in VII. Politicorum, Isocratis in Parænesi ad Dæmonicum. Sed mihi testimoniis non est opus, res ipsa per se loquitur teque vt mox audies, confutat. Deinde χόριον παιδείαν, καὶ πατρίον. Romanam, a que patriam disciplinam reddidisti, & per Romanam & patriam disciplinam intelligis grammaticam, cum scripseris, *adhibitis patriis grammaticis, instituendos curauit.* quo quid absurdius, quid imperitius dici potest? tu isthæc audes effutire temere? Pòstremo, Paullum patrios adhibuisse grammaticos ad filios instituendos asse-

ris qui omnem te antiquitatem tenere iactas, cum eo tempore nul li essent Romæ Grammatici, nulli qui pueros Grammaticam docerent. Est ergo Sententia Plutarchi. Paullus domestica disciplina patriisque moribus, & institutis imbuit filios; vt ipse imbutus fuerat; græca autem disciplina ambitiosius instituendos curauit. Sentis iam, vt, dum vni vulneri leui brachio illato mederi conatus es, alia grauiora acceperis? Pag. 4. ver. 52.

Qui accepta in secundi consulatus petitione repulsa se totum contulerat ad filios suos instituendos. Plutarchus in vita tradit Aemilium, cum sæpenumero consulatum petiisset, ac semper repulsam tulisset, ad auguria, & filios instituendos se contulisse.

Pag. 5. ver. 5.

Quem Cicero scribit tenui admodum fuisse valetudine; sed insigni tamen eloquentia. Cicero de claris oratoribus: filius, inquit, Scipionis, si corpore valuisset, in primis habitus esset disertus. num dicit, fuisse insigni eloquentia? adde; quod hæc Scipionem non attingunt. Pag. 5. ver. 15.

Vt ingentem patris Paulli, auique Africani gloriam tum bellicam adæquaret, tum domesticam anteiret. Scipio paternos honores, auctore Cicerone, superauit; auitos æquauit, eloquentia vtrique superior fuit, abstinentia, cæterisque animi ornamentis par. Velleius Scipionē virtutibus, & patris, & aui simillimum fuisse prodit: & illius vitam auito fulgore victam. Anteire gloria aliquem rectè; sed anteire domesticam gloriam alicuius non rectè dicitur.

Pag. 5. ver. 1.

Factum est autem, vt hic puer, cum ad omnem virtutem satis, vt in illa primæ ætatis potuit imbecillitate, iam profecisset, non in Aemilia familia manserit, sed in Corneliam se contulerit. Primū quæro, à quo acceperis Scipionem tantum profecisse, & post tantum profectum adoptatum fuisse, & non ante? Deinde, ego iure iurando confirmare possum, me nusquam legisse Aemiliam familiam & Corneliam familiam: neque video, quo modo ista coniungi possint, cum, te magistro, familia ad cognomen, Aemilia & Cornelia ad gentem referatur. Quare si me hoc docere non grauaberis, credam post hac, te nullius scrinia compilasse. postremò, contulerit se in Corneliam familiam, tuum est dicendi genus. in eo enim verbo inest libera facultas, & voluntas eius, qui aliquò proficiscitur in Scipione non erat vlla adoptionis facultas, sed in adoptante.

Ab

Pag. 5. ver. 9.

Ab his ergo nobilißimis siue generis, siue disciplinæ incunabulis profectus adolescens clarissimus. Hic per nouem versus oratorē, non historicum agis. Proponunt Oratoreis, & Poetæ in principio qua de re sint dicturi; tu autem, vt eos imitarere; sed non in principio, sic proponis, *quibus ille rebus gerendis sit assecutus, breui, & quidem à primo illius tirocinio, demonstrabo.* quid aliud dixisses, si laudationem scripsisses? atque hæc omnia ex tua officina.

Pag. 5. ver. 24.

Illud ad perpetuam illius memoriam insigne addidit. Illius imperite dixisti, pro sui.

Pag. 5. ver. 24.

Scipio illud ad perpetuam illius memoriam insigne dedit: quòd Persem tam acriter, & cupidè est persecutus; vt longo temporis spatio nusquam apparens cecidisse in prælio creditus sit. Hic quadrat illud Horatianum. Parturient montes nascetur ridiculus mus. Facinus insigne ad perpetuam illius memoriam tibi fuit, quòd ita acriter, & cupidè Persem persecutus fuerit, vt in prælio cecidisse creditus sit: ò facinus inauditum, & tanto præconio dignum.

Pag. 5. ver. 25.

Scipio Regem ipsum Persem graui à patre prælio pulsum, tam acriter, & cupidè est persecutus, vt longo temporis spatio nusquam apparens cecidisse in prælio creditus sit. Primum, negamus Scipionem Regem ipsum fuisse persecutum: Deinde, te hoc vno loco prorsus Scipionem infamasse, affirmamus: tot, ac tanta commemoratione dignissima omisisti, à Liuio, & à Plutarcho his verbis prodita. Scipio, quo die exercitus Persei fusus, fugatusque fuit, adeò effusè, auideque hostes insectatus est: vt cum longè plura passuum millia progressus fuisset (ad XV. millia passuum fuerunt) quam quis quam aliorum, in castra se cum cæteris recipere non potuerit. Vnde factum est, vt consul vnus cum victor in castra rediisset; & filium, quem vnicè diligebat, quod ingenio & progressu ad virtutem fratres longè superare cernebat, nusquam apparere intellexisset; eumque, quòd esset admodum adolescens, audax, & gloriæ cupidus, mortuum suspicaretur omnibus lætitia tante victoriæ militibus (cæsa ad XX. millia hostium, & ad XII. capta dicuntur) exultantibus, gaudioque triumphantibus in magno luctu, ac dolore versabatur. Cuius quidem rei fama per omnia castra perlata, ma-

ximus

ximus à cæna militum fit concursus, partim in prætorium ad Imperatorem consolandum, partim ad eum facibus accensis conquirendum inter hostium cadauera. Mœstitia exercitum habebat: campi vocibus Scipionem vacantium personabant: quòd omnibus statim à principio specimen futuræ probitatis, ac virtutis tum in bello gerendo, tum in Rep. administranda dedisset; & omnes sanguine illi coniunctos natura, atque ingenio superaret. Diu cum quæsitus, atque vocatus esset, tandem ad multam noctem, cũ iam de illo desperassent omnes cum duobus, vel tribus sociis ouans gaudio, & sanguine hostium perfusus tanquam generosus catulus ab hostium persecutione in castra, atque inde in prætorium ad patrem venit. Qui tum demum recepto sospite filio, victoriæ gaudium, quo ne ad eam horam syncero frueretur, cura de illo stimulauerat, sentire cæpit. Et audes verbum facere? audes ξυρὸς εἰς ἀκόνην scribere? audes, me quòd vnum verbum omiserim reprehendere? omisisti etiam hæc à Liuio memoriæ prodita. Paullus filios admonuit, vt fortunam, cui tantum liceret, reuerentur.

Pag. 5. ver 26.

Accessit ad prudentiam adolescentis augendam, ac disciplinam eius militarem instituendam, quod parta victoria, pater, dum legati Roma ad res Macedonias componendas, regionemque constituendam venirent cum Græciam circuire decreuisset, hunc perpetuò sibi comitem esse voluit. vt facilè iudicari poßit, quæ Paullus ex re bellica haberet vel vsu, vel ratione comperta, ea tum in illa peregrinatione omnia filio tradidisse, siquidem &c. Et hic prætérquam, quod ab Historicis ad Oratores deficis, superuacanea scribis, & tuas coniecturas malè conceptas. dicis enim; *vt facilè iudicari poßit &c.* vnde nam facis hanc coniecturam? *Siquidem, ais, Scipionem multa militaria patris documenta in sermone accepimus vsurpasse.* Primùm negamus te à quoquam accepisse: Deinde, vnũ documentum apud te tantam vim habuit, vt inde rem tantam colligeres? id me hercule longè melius, & commodius domi facere potuit, quam in eo intinere: in quo verisimilius est, eos de victoria, rebusque Græcis inter se locutos fuisse. Sine exemplo dixisti, *vel vsu, vel ratione comperta.* Nam compertum habere, est aliquid per inuestigationem scire; id est, inquirendo inuestigando, & percunctando, aliquid ab aliquo conoscere. potes, etiam delere illud perpetuò.

Bonum

Pag. 5 ver. 42.

Bonum Imperatorem nunquam ad decertandum adduci oportere, nisi vel summa eũ necessitas cogat, vel egregia occasio adhortetur. Hic valde friget hæc sententia. Nam eam in obsidione Numantiæ protulit. Illic collocanda fuit. vbi vim suam ostendit. neque hæc *Scipio triumphum patris cohonestauit*, suo loco narras supra erant ponenda, vbi de Paulli patris victoria commemoras. *studia*. Non puto te negaturum, ea, quæ supra commemorasti de Romana disciplina, & patria, de Græcis literis, atque Latinis de Grammatica, & Rhetorica, quibus Aemilius filios instituendos ambitiosius curauit, pertinere ad studia Scipionis. Si ita est, vide tu historicorum deus, quo iudicio ea diuiseris, vt inter hæc, & illa de Tyrocinio egeris. quid? non ne etiam non pauca de his ipsis Scipionis studiis pag. 36. vbi de moribus agis, persequeris?

Pag. 5. ver. 55.

Reliquum tempus omne partim in legitimis stipendijs conficiendis partim in rectißimis studijs literarum concelebrandis, quantũ perspici potest coniectura, traduxit. Hæc, vt ais est, tua coniectura, quæ tamen ex ea parte accipi potest, quæ ad studia pertinet; non ad stipendia: quæ si confecisset, aliquid sine dubio fecisset, quod esset memoriæ proditum. Item, traducere tempus in aliqua re, proponere, & consumere in aliqua re, non me legisse memini: & perspici coniectura, inauditum est, nec ista vllo modo cohærere possunt.

Pag. 6. ver. 3.

Vt cum eo non res domesticas solum, & bellicas communicarit &c. Attende hostis Centonum an Ciceronis verborum sententiam expresseris. Quo cum mihi coniuncta cura de Republica, & de priuata fuit: quocum domus fuit, & militia communis. num communicare res domesticas cum aliquo, & bellicas: est idem, quod viuere coniunctißime cum aliquo: & cum eodem militiam exercere? cupio etiam ex te scire quid sit, communicare cum aliquo res domesticas, & bellicas; & vnde sumpseris. Hic tu me pagina 17. reprehendis, primum, quòd, tam amantißimè, scripserim: deinde, quòd, eadem essent studia, & peregrinationes: quod illud sit inusitatum: in hoc, sit pro essent, fuerint reponendum hic imperitiam simul, & malitiam tuam patefaciam. Cicero de amicitia. Vituperanda, inquit, est rei tam maximè necessaria tanta incuria. iam recognosce tuam malitiam viro bono, & literato indignam. mea

verba sic se habent. Tam amantissime coniunctissimeque viuebat: vt eadem essent studia, vna esset domus, idem victus, isque communis. multis in locis hac citandi turpissima ratione vteris, vt propediem ostendam summo cum tuo dedecore.

Pag. 6. ver 7.

Polybium autem Megalopolitanum &c. Si temporum ordinem sequi volebas, primum de Terentio agere, deinde de Polybio debebas. Hic te reprehendi, quod nihil de Metrodoro scripsisses; idque de sententia Plinii, quam tu dicis me non fuisse assecutum; quod Plinius intelligat, duos illos Aemilii liberos ex secunda vxore susceptos, & hoc maxime niteris: quòd Scipio tum supra annos septemdecim natus esset; & ob eam causam non egeret præceptore. Primum Liuius mendaci te conuincit, his verbis. Scipio decimum septimum tum agens annum. Deinde cum Cicero, Velleius, Plutarchus tradant, tuque etiam de sententia ipsorum scribas opera Polybii, & Panetii domi, & foris Scipionem iam natu grandem vsum fuisse: quæ tua impudentia simul, & ignorantia est, eundem iam domestica, patria, puerilique disciplina, & rhetoricis imbutum Metrodorum habuisse præceptorem, negare? & Paullum ad reliquos duos filios nondum puberes, nec in Grammaticis satis exercitatos tantum Philosophum adhibuisse, contendere? quis igitur præter te dubitabit, Plinium cum omnes Paulli filios, tum vero maximè Fabium, & Scipionem intellexisse? quæ cum ita sint, & ego iure te reprehendi, quòd in enumerandis Scipionis præceptoribus Metrodorum prætérieris: tuque contradicendo tuam iterum imperitiam patefecisti. Polybium, sine auctore, virum eloquentissimum apellas. nec probo, quod de Panætio ita scribis. *Cum Panætio porrò viro in stoica disciplina præclaro, & domi, & foris coniunctissime vixit*. Cicero Tusc. prima vnde tu hæc sumpsisti, sed peruertisti, Panætius, inquit, cum Africano vixit. Tu, *Scipio vixit cũ Panætio*. Sentis ne te Scipionem infamasse? nam cum dicis, *Scipio vixit cũ Panætio*, significas, cum domi Panætii esse assiduè consueuisse; ibique vixisse; cum contra factum sit, vt Cicero tradit, & decorum fuit. Quis etiam tibi dixit: Scipionem sæpè adhibuisse præcepta, & doctrinam Panætii ad res maximas gerendas?

Pag 6. ver. 24.

Ex quo intelligi potest, virum hunc. Hic quæ scribis per sex versus, tua sunt, superuacanea, & oratorem sapiunt. *Ascendere ad fastigium gloriæ, non legi*.

Quarum

Pag. 6. ver. 48.

Quarum rerum si vnum, atque alterum maxime ad commemoratio nem illustre monumentũ attulero abũde me muneri satisfecisse meo existimabo. Ad ea quæ alibi diximus, & suo loco confirmabimus hæc addimus; primum, quod & hic ab historicis ad oratores deficis. quid enim ad captandam attentionem, & docilitatem aliud dixisses, aut pollicitus fuisses, si laudationem confecisses? Deinde quæ est ista tua impudentia, vt tanquam rebus à Scipione ibi gestis inter fuisses, aut ab aliquo scriptore didicisses, cum alia permulta edidisse facinora, dicas, te vnum aut alterum allaturum? Postremò, quod imperitissimè scripsisti vnum, atque alterum monumentum; nam vnum, atque alterum auctore Donato in Andriam Terentii, & Seruio in Virgilium, tria significant; tu duo tantum Scipionis facinora commemorasti; præterea, monumentum est idem quod memoria, literæ, cõmentarii. publicum opus, trophæum ac denique quicquid alicuius rei præteritæ nos monere potest, monumentum dicitur, tu pro facinore posuisti. en historicorum, & latinè scientium princeps.

Pag. 6. ver. 45.

Legatus L. Lucullo profectus. In Fastis tribunum appellas.

Pag. 7. ver. 9.

Quibus de rebus &c. Reprehendi te, quòd omiseris, coronam muralem. hic addo, quòd prodere neglexisti, quòd tradit Plin effigie illius pugnæ, in qua Scipio barbarum interfecit, eius barbari filiũ quoad vixit, signasse: item Scipionem M. Halienum Pelignum in acie scuto suo protexisse, & gladium hosti in pectus infixisse.

Pag. 7. ver. 20.

Qui tantum iam erat apud Imperatorem auctoritatis adeptus: vt auxilia &c. Nemo tradit, Scipionem ad Massanissam fuisse missum proter adeptam auctoritatem apud Imperatorem. Deinde veram eius mittendi causam fuisse assero, quod erat legatus Lucullo. nam eo munere legati consueuerant in bello fungi:

Pag. 7. ver. 32.

Qua ex re tantum voluptatis accepit, vt sæpè postea glorians dicere solitus fuerit: duos tantum ante se &c. Tu dum arbitratu tuo Græca conuertis, & omnia contaminas, ineptias multiplicas. Causam voluptatis Scipionis eam facis; quòd duo tantum ante se Iuppiter, & Neptunus acies inter se pugnantes, spectarint; & sine

iudicio. nam Appianus eam tradit fuiſſe; quod Scipio tutus, & omni periculo vacuus eam pugnam ſpectaſſet, his verbis. μόνον γὰρ ἔφη, τὸν δὲ τὸν πόνον ἀφροντὶς ἰδεῖν. id eſt dicebat, enim ſe tutum & omni periculo vacuum, illam tantum pugnam ſpectaſſe. vt hæc ſit veriſsima Appiani ſententia. Scipio dicebat. Se quidem ex aliis certaminibus, quibus poſtea interfuerat, cepiſſe voluptatem; ſed nunquam tantam, quanatm ceperat è Maſſaniſſæ, & Aſdrubalis certamine. propterea quòd aliis certaminibus cum periculo vitæ interfuiſſet: illud vero ſine ullo metu, & periculo ſpectaſſet. ſentis iam quam imperitè ſcripſeris ἀγῶνας ποικίλους ſignificare ludos Romanos? & quam facilè ſim te euerſurus? ſed patefaciamus iam tua in iis decem verſibus multa, & fœda errata: vt confirmetur, te prorſus Scipionem infamaſſe. Primum eſt: quòd eodem die quo Maſſaniſa, & Aſdrubal pugnarunt, illuc Scipionem acceſſiſſe putaſti. 2. quòd à regis filio Scipionem acceptum ſcripſiſti. 3. quòd cauſam voluptatis Scipionis eſſe Iouis, & Neptuni ſpectaculum voluiſti 4. quòd, ἀγῶσι ποικίλοις ludos Romanos interpretatus fuiſti. 5. quod omiſiſti pugnam ab aurora, vſque ad noctem à Scipione ſpectatam fuiſſe. 6. Maſſaniſam omnem equitatum Scipioni obuiam miſiſſe. 7. Maſſaniſam aliquot filiis, vt Scipionem exciperent, imperaſſe. 8. Scipionem in variis certaminibus fuiſſe verſatum. 9. Scipionem, vt rem amplificaret, illa de Ioue, & Neptunno ſæpè vſurpaſſe. 10. Maſſaniſam, quòd Scipio eſſet Africani nepos, eum honorificè accepiſſe. 11. Scipionem victori Maſſaniſæ occurriſſe. 12. vt Maſſaniſam, & Carthaginienſes conciliaret, operam dediſſe. 13. omnes cauſas, quibus Carthaginienſibus, cum Maſſaniſa nihil conuenire potuit. 14. Cohortes à Maſsaniſa acceptas in Hiſpaniam Scipionem traduxiſse. 15 quòd ſine cauſa addideris, *vt prope res ipſa cogebat* 16. *Glorians.* 17. *Homero teſte.* 18. cum autem fama aduentus eius, totam iam eſset Africam peruagata, tanta fuit, iuſtitiæ illius inter eas gentes opinio. 19. quòd ἐξείλκοντο; *aſciuerint*, reddidiſti. 20. quòd, *aſciuerint*, non propriè vſurpaſti. nam aſciſcere, cum ad perſonam refertur, ſignificat, acceſſere, aduocare, ſibi adiungere: præterea in verbo Græco ſunt preces: in Latino, neſcio quid imperii. Adde, quod etiam, vt Centonem, credo, vitares Valerium corrupiſti. Valerius enim, diſceptatorem: tu *arbitrum*, ille, velut, tu, *tanquam*. ille habuerunt. tu, *aſciuerint*. Valerius Conſulem: tu omiſiſti, & vt nihil intactum relinquatur. aſciſcuntur abſentes. Sci-

pio præsens aderat: Item *de pace asciscere*; non rectè dicitur. cur istam non definis artem? Pag. 8. ver. 25.

Quibus rebus tantum iam terroris omnibus, simulque tantam virtutis opinionem attulerat, vt Himilco Phamæas strenuus sanè hostium præfectus, qui magno alias incommodo Romanos milites, quoties frumentabantur, affecerat, Scipione copias adducente nusquam se ostendebat. Et hic Orator es, non historicus, cum rei amplificandæ causa epiphonemate vtaris, eoque sine auctore, cum nullus sit, qui tantum illud terroris, & tantam opinionem virtutis attulisse prodat. nec rectè præposuisti terrorem opinioni virtutis. nam ex opinione virtutis terrorem oportuit nasci. & oratio decrescit. nec tibi constas. hic enim causam, quam ob rem Phamæas nō se ostenderet, terrorem fuisse, & virtutis opinionem affirmas: infra prudentiam Scipionis in exeundo in campos. illa est tua: hæc Appiani. Præterea, vt seruires, credo laudibus Scipionis, qua re Phamæas incommodo Romanos afficiebat, non exposuisti. Sic Ap. Erat quidem Phamæas Himilco iuuenis, & ad pugnandum audax, is cum præfectus equitum libycorum esset, & equis vteretur illis quidem paruis, sed cursu velocissimis, herbaque, cum nihil aliud erat, vescentibus, ac sitim cum opus erat, famemque facilè tollerantibus magno erat impedimento & incommodo Romanis ductu Tribunorū in frumentationes, ac pabulationes proficiscentibus. Nam è syluis, & conuallibus, in quibus latitare consueuerat, ex improuiso, ubi quid negligentius agi videbat, frumentantes inuadebat Romanos, & aliquo illis illato damno e conspectu in tutum euolabat. cum nusquam tamen, Scipione id muneris obeunte, prodire auderet. Pag. 8. ver. 35.

Quod animaduerteret, Scipionem non, vt alios, temerè in campos exire, sed certis ante in locis equites, peditesque paratos aduersus hostiles, sicunde emergerent, insidias collocare. Attende quid inter tuam arrogantem, mancam, & obscuram versionem, & Appiani veram, absolutam, & dilucidam expositionem intersit. & non negabis te vnum Scipionem infamasse. Pedites, inquit, Scipio instructos, & equites in equis paratos semper ducebat: ac vbi ad locum, vbi erat pabulandum, atque frumentandum, acie instructa peruenerat: non ante ordines dissolui patiebatur, quàm equitibus eum peditibusq; circundatum firmasset. quo facto eundem ipse cum primis cum reliquis equitum turmis continenter lustrabat: & si quem

ex frumentatoribus longius vagantem, aut è circulo egressum depre hendebat, in eum grauiter animaduertebat. vnde factum est vt cũ eo Phamæas congredi non auderet, quod in primis metueret eum, atque reuereretur. num tibi videris parum detraxisse, de Scipionis diligentia, & prudentia, neglectis tam multis? nun unico tantum ad uerbio, temerè, Appiani sententiam expresisse?

Pag. 8. ver. 24.

Quod à Scipione inire gratiam cuperet, quocum summa vetustas esset. nemo isthæc tradit, tua sunt somnia. est mihi tecum summa vetustas. nusquam leges. sed cum me hercule in cæteris rebus tuum admiror ingenium, tum verò maximè in appositis, & ad nomen adiunctis, nemo est enim, qui peritius, & loco magis iis vtatur, quam tu.

Pag. 8. ver. 30.

Quin etiam paucis post diebus &c. Huc erant ex Appiano hæc transferenda. Cum verò Libyci in turres, & castella, quibus abbundabat ea regio, confugerent: alii Tribuni militum interposita fide dimittebant, deinde tamen in itinere aggrediebantur. Sed Scipio domum eos dimittendos curabat. ex quo nemo Libycorum ante cum Tribunis pactionem faciebat quàm Scipio accederet. adeò iam creuerat illius eggregiæ virtutis, ac fidei opinio, & apud suos, & apud hostes. & paulo infra Pro quo, & reliquis iã editis facinoribus, Scipio erat in ore omnibus: vt solus patre Paulo Persei Macædonũ regis imperii euersore, & Scipionibus, in quarum familiam adoptatus fuerat dignus. num præstas quod in iudice polliceris?

Pag. 9. ver. 3.

Iam vero quantum consulem ipsum etiam rei bellicæ prudentia anteiret, apertè ostendit, primum cum ei dissuasit, ne aduersus Asdrubalem ad Nepherim tum castra habentem, contenderet Primum, refers oratorem. Deinde falsum est, Scipionem dissuasisse ante, quam Romani ad flumen peruenissent.

Pag. 9. ver. 6.

Deinde cum eundem admonuit, ne aut flumen quoddam traijceret. Hic, vt prudentiæ Scipionis aliquid adderes, permulta prætermisisti, & causas præsertim, quibus Scipio adductus ea dicebat, ab App. sic explicatas. Etiam ab Asdrubale aberant, & flumen quoddam erat traiciendum, & inde ascensu difficili ad hostes veniendũ cum de reditu agere, & consuli suadere cepit, vt ab eiusmodi absi

steret

ſteret incœpto, quaſi opportuniore tempore, aliaque ratione, & apparatu, id eſſet agendum. ſed in primis, cæteris aduerſantibus Tribunis, qui illius virtuti, & prudentiæ inuidebant, atque etiam dicentibus, id non prudens conſilium, ſed animi mollitiem, & ignauiam eſſe, conſpectis hoſtibus, retrocedere, & eſſe periculum ne ſe fugientes hoſtes inſectentur: cum nihil proficeret: iterum ſuadere conatus eſt, vt ſaltem in ripa fluminis exercitus ſiſteretur, uallumque excitaretur, vt ſi forté premerentur, & hoſtium vim ferre nequirēt, aliquem tutum haberent receptum, cum fugæ ſibi nullus alius relinqueretur locus. Hæc Appianus. conſilium Scipionis duplex fuit, tu triplex fecisti. Primum Scipionis conſilium, non fuit irriſum, vt tu dicis, ſed improbatum. ordinem Appiani perturbaſti; & ſic laudibus Scipionis inſeruiſti.

Pag. 9. ver. 7.

Per tria fermè ſtadia ad Aſdrubalis caſtra progreſſum. Hoc dicendi genus, reprehenſum eſt ad an. DCIII. pag. 97.

Pag. 9. ver. 16.

Nam cum commiſſo trans flumen prælio Aſdrubal ſuas in caſtra copias reduxit. ò miram historicum, commiſſo prælio Aſdrubal fugit, ſine vlla dimicatione, atque cæde: cum Appia. dicat, magnā vtrinque factam fuiſſe cædem.

Pag. 9. ver. 23.

Tam multos tantis periculis obijciendos. Hic permulta prætermiſiſti, quæ ineptè prodis in commentario in Faſtos, vbi requirebatur breuitas. ſed quot erant illa tanta pericula, vt eſſet opus numero multitudinis? Pag. 9. ver. 25.

Tum Scipio cum exercitum &c. Quæ per quinque verſus hic cōmemoras, omnia ſuperuacanea ſunt, & ſine auctore.

Pag. 9. ver. 34.

Scipio ad trecentos equites, quos ſecum habebat, alijs, quot maximè potuit, aduocatis, mandauit, &c. Hic permulta reliquiſti, & præter cæteras, hæc. διελὼν ἐς δύο τοῖς ἐχθροῖς ἐπῆγε σὺν δρόμῳ πολλῷ παρὰ μέρος ἀκοντίζοντάς τε καὶ εὐθὺς ἀποχωροῦντας. ideſt. Scipio equites in duas partes diuiſos in hoſtes immiſit celeri curſu vicisſim tela in hoſtes conicientes, atque ſtatim ſecedentes. & hæc ſunt tua ſomnia. *qui feſſi iaculando eſſent, recentes integrique ſuccederent*. Cur feſſi? quamdiu pugnauerant, vt eſſent feſſi? præterea, vox integri, cui reſpondet? ſic erat ſcribendum.

bendum, qui fessi iaculando, atque saucii essent recentes & integri succederent. en hominis publicè profitentis iudicium singulare proba etiam te rectè dixisse. *ad trecentos equites mandauit*. dic etiam quare hæc neglexeris. dicebat enim fore, vt dimidia ipsorum pars iaculis hostes semper incesseret, quibus intortis pedem referent. Quod cum crebro, & in loco haud amplo fieret, Afri continenter vulnerabantur, & in Scipionem arma conuertere cogebantur, eoque modo Romanis facilior fluminis transitus dabatur. vbi sunt in Appiano illa tua miracula? *In Scipionem ad omnes partes adequitantem, ac pugnam vniuersam, consilio, ac fortitudine sustinentē.* dices, *concepi.* video te sæpè concepisse, sed monstra peperisse. adeò benè concepisti.

Pag. 9. ver. 55.

At Scipio haud quaquam se passurum testatus viros fortes, subsidij inopia in manus hostium peruenire: paucis equitibus delectis, & commeatu paucorum dierum sumpto, ad hostes profectus diuersis è partibus in eos impetum fecit. Cur permulta, quæ reliquisti, huc è Fastis non transtulisti? At Scipio, ait App. Celeriter, & audacter, strenuis viris laborantibus opem esse ferendam contendebat: docebatque, priusquam aggrediare, prudentia, & consilio opus esse: adductis verò tot viris, ac signis in discrimen, proiecta vtendum audacia. Quare professus, aut eas cohortes incolumes reducturum, aut strenuè pugnando, æquo animo oppeti turum, cum paucis delectis equitum turmis, assumptis etiam duorum dierum cibariis, ad tumulum contendit, omnibus de reditu illius desperantibus. quo vbi peruentum est, collem quendam contra eum tumulum, in quo cohortes obsidebantur, quam maximo cursu potuit, occupauit; atque postquam radices vtriusque tumuli, vallemque interiacentem contemplatus est, per eam fertur supra hostes. qui vbi se circumventos viderunt, effusæ sese fugæ mandarunt. En qui seruit laudibus Scipionis.

Pag. 9 ver. 45.

Quibus Tribunis maximè pugnæ placuerat, sententia. App. ὁ τὸν στρατηγὸν μάλιστα ἐπιπείκεισαν ἐς τὴν μάχην id est. Qui Tribuni Imperatorem maximè ad pugnandum impulerant. num est idem Tribunis placuit pugnæ sententia, & Tribuni impulerunt Manilium ad pugnam? ordinem etiam inuertisti. Nam App. Multo antè de morte Tribunorum commemorat.

Quo

Pag. 10. ver. 1.

Quo ex facto &c. Hic, ut maiorem ostenderes Scipionis prudentiam, permulta quæ tradis in Fastis, omisisti. Scipio, inquit, App. hostes, quoniam numero superiores erant, insequi noluit: quòd satis visum est, suos, qui iam de salute desperauerant, ab imminenti periculo liberasse. Pag. 10. ver. 28.

Ut proximis comitijs, quibus L. Piso, & Sp. Posthumius consules facti sunt, consul à multis centurijs diceretur. ad ea quæ diximus in prioribus erratis tuis in commentario Fastorum, pag. 123 & in historia Scipionis pag. 15. hoc addimus, temerè de tuo te addidisse, *proximis, quibus L. Piso, & Sp. Postumius consules facti sunt*. Reliqua cognosces suo loco.

Pag. 10. ver. 33.

Maßinissa cum filios malè inter se cõcordes esse animaduerteret. App. οὐδὲν τὰ ἔργα ἀλλήλοις ἐοικότας. id est, moribus, ac studiis inter se dissimiles, quod ipse infra confirmas, cum prodis, Micipsam pacis studiosum fuisse: Gulussam bellicosum: Manastabalẽ iustitia excellentem. Pag. 10. ver. 50.

Possessiones ijs quidem aßignauit, App. ἑτέρας δωρεάς, id est, alia dona. ostende tu illas possessiones.

Pag. 10. ver. 51.

Legittimos verò Thesauris, ac vectigalibus, & regio præterea nomine peræque omnes affecit. App. ἀπέφηνε. id est, pronuntiauit. tu *affecit*. nusquam leges afficere thesauris, vectigalibus, nomini autem regio leges; sed is afficit qui appellandi regis potestatẽ habet, non is, qui alienam hæreditatem diuidit, & nomẽ regium omnibus cõmune relinquit. Pag. 10. ver. 55.

Quin etiam Gulussam. Hic omisisti auxilia, quæ secum duxit Gulussa. Pag. 10. ver. 65.

Id que hoc modo administratum esse accepimus. Parate vos lectores defatigati. Sigonius renouat attentionem, quod artificium nõ nouit App. & *accepimus*, ait, vt maiorem fidem adhibeatis. Sed dic, à quo accepisti, & eris mihi magnus Apollo.

Pag. 11. ver. 7.

Iacet inter duos montes vastißima quædam vallis eiusque ab vna parte Phameas, ab altera Scipio per tramites quosdam ducebat. Attende quam longè aberraueris à sententia Appiani. Iter, inquit, aliquando Scipio, & Phamæas ita faciebant: vt alter contra al-

terum iret, sed inter vtrunque vallis erat inuia, & accessu difficilis vt alter alterum nec inuadere, nec offendere vllo modo posset. quam ridicula est illa tua discriptio? quasi vallis esse posit, quæ non sit inter duos montes. sed quæ nam erant illæ partes vastißimæ tuæ vallis? quis vnquam ex tuis verbis percipiet, quomodo, iter facerent? qui nam erant illi tramites?

Pag. 11. ver. 16.

Sed vt hoc fieri poßit, profecto vides. App κρινῶ δὲ ἔφη κἂν δυνατὸν ἡγοῦμαι φανερὸν ἔσται σοι. id est. deliberabo, inquit, & si fieri posse putabo, manifestum erit tibi. num est causa, cur tantopere intumescas? Pag. 11. ver. 20.

At cum cæteris ducibus in medium progressus, quasi alia magna de re verba facturus. Ap. μετὰ τῶν ἰλαρχῶν, cum turmarum præfectis. tu *cum cæteris ducibus*. Ap. ὡς ἐπί τινα σκέψιν ἑτέραν. id. tanquam ad aliam quandam considerationem: tu, *quasi magna alia de re verba facturus*. ô admirabilis græcarum literarum cognitio hominis quinquagenarii.

Pag. 11. ver. 20.

Nuncius quidam è Gulussæ exercitu epistolam Scipioni reddidit. App. ἐπιστολὴν δέ τις ἐκ τοῦ γυλόσσου στρατοῦ ἔφερε. id est. epistolam autem quidam ex Gulussæ exercitu attulit Scipioni. Nuncius Latinè non dicitur qui fert epistolam. Hæc neglexisti. quam obsignatam, vt erat duci legendam tradidit. nihil ne hæc pertinent ad prudentiam Scipionis?

Pag. 11. ver. 22.

Hodie ad locum illum veniam, vbi collocuti sumus tu fac, vt quibuscum tibi visum fuerit præsto sis. Ne verbum quidem in Græcis versatißimè, Appiani es assecutus. ἐς τήνδε τὴν ἡμέραν ἐγὼ μὲν τόδε τὸ χωρίον καταλήψομαι σὺ δὲ ἐλθὲ μεθ' ὅσων βούλει, καὶ τοῖς προφύλαξιν εἰπὲ δέχεσθαι τὸν νυκτὸς ἀφικνούμενον. ad talem diem ego quidem talem occupabo locum tu verò veni cũ quot vis, & excubitoribus dicito, vt accipiant noctu ad se venientem. & audes te omnibus literatis præferre?

Pag. 12. ver. 36.

Iamque perterritos Pœnos insequens portam vrbis intrauerat, cũ iminente nocte ad quam pugna perducta erat. Hæc omnia quã sine iudicio, & imperitè scripseris, quamq; multa neglexeris, & hic, & in Fastis disce ex hac mea Appiani versione. Pœni contempta Roma-

norum

norum paucitate, portam ad eas rupes ferentem aperuerunt, & in Romanos impetum fecerunt, At Romani fusis, fugatisque Pœnis in vrbem vna cum illis irruperunt. Iamque sol ad occasum peruenerat, cum Romani occupato iusta murũ loco quiescebant. *Mancinus ais, admotis scalis vrbem ingredi conabatur*. quid rerum gessit? *perterritos Pœnos* inquis, *insequens iam portam vrbis*. admouet scalas, & te narrante, persequitur Pœnos, & portam intrat. mira quidem breuitas. vbi nã erant illi Pœni perterriti, quos insequebatur? cum admouit scalas, porta nonne erat clausa? quis eam aperuit? qui, & quibuscum vrbem intrauit? quis dicit pugnam ad noctem fuisse perductam? & ausus es scribere, te eo vno commentario dignum fuisse iudicatum, qui in locum Robortelli viri doctissimi subrogarere? ô insolentiam inauditam.

Pag. 13. ver. 9.

Iterea Pœni ex muris per stadia quinque progressi, vallum iaciũt. Illud, *interea*, quo spectat? progredi per quique stadia, est tuum dicendi genus. App. τῶν τειχῶν ἐς πέντε σταδίους προελθόντες. ad quinque stadia à muris progressi. ἀντήγειραν αὐτῷ χάρακα. *vallum iaciunt*, vertisti: vt nescias quo in loco, cum ipsa verbi compositio, Pœnos illud vallum contra Scipionis castra iecisse, ostendat.

Pag. 13. ver. 15.

Scipio autem cum exercitum à Pisone acceptum auaritiæ, ac desidiæ deditum, atque omnibus probris ignauia Pisonis affectum animaduerteret, ante eum sibi emendandum esse constituit, quam ad pugnam aliqua ratione descenderet. Itaque concione aduocata, omniumq; ordinum centurionibus adhibitis, &c. Iudicet æquus lector de vtriusque nostrum versione. Scipio cum nullam in militibus à Pisone acceptis inesse modestiam, nullum ordinem, nullam obedientiam animaduerteret: sed ignauiæ, auaritiæ, rapinisque Pisonis indulgentia omnino deditos: & interdum cum iis magnam institorũ multitudinem versari, qui prædæ causa sequentes audaciores è castris iniussu consulis abeuntes (cum lex in numero hostium referet eum, qui longius discessisset, quam tubæ sonum audire posset) rapinas exercebant: quæque hi deliquissent, ea in exercitum conferri: & quæ rapuissent, noui certaminis, ac mali principium esse, cum multi prædæ socios vulnerarent: hos sibi paucis esse monendos, & castigandos putauit. intelligebat enim hostes difficilè ab eo, qui milites dicto audientes, moderatos, atque continentes non haberet,

ſuperari poſſe. Quare, aduocata concione in editum quendam locum aſcendit, atque ita milites reprehendit. non poſſum Sigoni non ex te querere, omiſsis cæteris, vnde nam erueris tuos illos centuriones omnium ordinum.

HAEC ſunt, quæ iterum in treſdecim paginis tui Aemiliani animaduertere placuit. reliquis enim prodendis in præſentia ſuperſedere volui: vt quam primum tuas confutem calumnias: & errata, quæ tam pueriliter, & imperité tueri conatus es, & vtriuſque linguæ ignorantiam confirmem. His abſolutis, tibi, quod reliquum eſt promiſsi mei, diligentiſsimé perſoluam. Nam á me vtrunque, & vt ſine mora, vt par eſt, tibi reſpondeam, & reliqua perſequar, ab optimis viris, & literatiſsimis efflagitari, & literis multorum, & ſermone omnium, ad me perfertur.

LECTORI.

CAVSAS habes hmaniſsimé Lector, quibus impulſus iterum aduerſus Sigonium ſcripſerim. Hic quidem homo is eſt Suffenus: vt non ſolum nimitum ſibi placeat, ſua miretur, ac magnificé de ſe prædicet: ſed eos etiam, á quibus non ſuſpicitur, colitur, & in cœlum laudibus effertur: omes in numerum inimicorum, hoſtiumq; referat: ſchedulis famoſis ſpargendis, literis conuitiorum plenis clã ſubminiſtrandis, ac ſine ſuo nomine mittendis, annotationibus denique, & libris alieno nomine edendis inſectetur aſsiduè, planeque dilaceret. Tanta porrò ſuperbia, & arrogantia: vt cum literatiſsimos quoſque huius memoriæ viros omnino deſpiciat, ac hominẽ diſertum præ ſe ducat neminem: tum optimos omnis antiquitatis auctores: dum ipſe res eaſdem melius, elegantius, concinnius aptius, atque rotundius explicare poſſe, ſibi perſuaſit, omnes mutando, addendo, detrahendo, & loco mouendo ita perturbarit, atque labefactarit: vt eos in ordinem redegiſſe, ac prorſus infamaſſe videatur. Quam verò vim latinorum verborum, vſumque teneat, ſatis iam ex iis, quæ adhuc in illum edidimus, eſſe perſpicuum arbitror. At de hiſtoriæ cognitione, eiuſque ſcribendæ facultate, in qua multis præter cæteros excellere viſus eſt, quoque vna vbique tantopere ſe iactare, & tanquam cupreſſum inculcare conſueuit, ita ſentio: Eum, etiam ſi quicquid ab vrbe condita vſque ad mortem Augusti

geſtum,

gestum sit, planè teneat, ac memoriter narrare possit. id quod etiã permulti passim mercatores, & homines imperiti bellissimè faciunt tamen ad alia potius omnia natum factumque videri, quam ad historiam scribendam cum ex aliis illius scriptis: tũ vero ex hac, quàm falsò Scipionis Aemiliani historiam appellat, cum potius imperfecta, ac inepta quædam laudatio dici possit, quaque vna gloriatur, se Venetiis dignum iudicatum fuisse, qui in locum Robortellii viri admirabili ingenii prudentia, ac celeritate, solida, cumulataque omnium ingenuarum artium cognitione, subrogaretur, colligi facilè potest. Nulla est enim ibi periodus, in qua leges historiæ seruauerit: adeò ordinem perturbauit, & nunc minuendo, nunc nimis amplificando, & commemoratione dignissima omittendo, omnia corrupit, mendacisque refersit. Vt mirum mehercule sit, hominẽ quinquagennarium, ac tot annos publicè interpretandi munus obeuntem in opere tam paruo, & omnium postremò tot, ac tam fœdos errores committere potuisse. Quanquam velim scias, Sigoniũ annis iam duobus, & viginti Mutinæ hunc eo modo, quo dicetur alibi, commentarium scripsisse, & annis septem post, sine vllo iudicio totum in Fastos coniecisse. vbi & si infinita penè conspiciuntur errata; maior tamen in hoc inde iterum conflato libello antiquitatis explicandæ inscitia, longeque plura, ac turpiora flagitia deprehenduntur: vt diceres, eum hos ipsos XXII. annos nihil progredi, sed retrogradi didicisse de more Scarabei fœtidum opus auersis pedibus voluentis, ac impellentis. Quæ quidem omnia & si adhuc apertissimè demonstraui, longè tamen apertius, & vberius alio me loco demonstraturum sanctè polliceor, ac in me recipio. Vt omnes, qui ad hunc vsque diem Sigonium antiquitatis quasi parentem putarunt: eo diutius in errore nõ versentur; simulq; quanti eius doctrina facienda, quantaque scriptis eiusdem fides sit adhibenda statuant; & ipse iam tandem hac vna re insolentius iactare se, desinat: & illud Plautinum semper meminerit: cornutam bestiam. Tu verò lector candide, mihi ignosce, siquid in eum asperius dixisse tibi videbor. is enim culpam sustinet: qui me verbis contumeliosissimis lacessiuit, cum ego in primis illius erratis leuissimis vsus fuerim mea sponte, tum ipsius rogatu, vt ex hac epistola ad me lingua materna scripta cognosces.

MOLTO

MOLTO MAG. S. MIO OSSERVANDISS.

Ho riceuuto il vostro Scipione con la Lettera. nella quale vi mostrate molto alterato verso di me, perche io habbia stampata quella vita che feci già. ne so perche, essendo che in niun conto vi pungo, o accenno. Se voi dunque volete sfogarui per altro rispetto, fate (come altre volte v'ho detto, o scritto) come vi pare. ma vi prego per l'amor di Dio, siate, come sete, modesto nello scriuere, & prouatemi poi che sia il maggior asino, o bestia, che viua, che infin ad hora vi perdono. & vi prometto di non vi rispondere. tanto è il rispetto che vi voglio hauere. & questo sia detto, se bene ho compreso la sententia della vostra Lettera, la quale mi par minacciare. se non è cosi, sia per non detto. Vi ringratio della laude laquale mi hauete data. saluo se non è vna di quelle bugie che scriuete hauer scritte di me, & che volete leuar via, Io per me, se voi vorrete scriuere nelle materie, nelle quali io ho scritto, nel modo che ho fat' io, non solamente non mi turberò, ma vi ringratierò. Vi bascio la mano. In Bologna il 9. di Nouembre. 1569.

Tutto alli seruitij vostri prontiss. Carlo Sigonio.

Dixi supra te hanc Scipionis historiam coniecisse in Commentarium Fastorum: & sæpius hic, quam illic lapsum fuisse: quod, vt, an, verum sit, cognoscatur, duos huc tantum locos trasferam alterum ex Fastis, alterum, ex hoc libello, vt ex vtriusque collatione appareat acies ingenii tui, & exquisita doctrina. adiungam etiam meam Appiani versionem, ut lectori minuatur labor.

Ex Commentario in Fastos pag. 79.

Consules cum re sæpius tentata nihil adhuc efficere potuissent, tandem commodissimum rati futurum, si per quandam murorum partem, quæ paulò ante deiecta nondum probè fuerat restituta inuaderent, ea omninò ex improuiso irrumpere constituerunt. At verò Scipio cum Pœnos cognito consulum consilio suos ita disposuisse audisset, vt alij armati Romanorum impetum sustinerent, alij inermes ligna, & lapides in eos ingredientes ex loco superiore conijcerent, maximum, quod Romanis militibus. iminere periculum prouidebat, sibi esse propulsandum censuit. Itaque cum cohortes suas in plures partes distribuisset, easque non procul à muris ex in-

teruallo

teruallo constituisset, datis mandatis effecit, vt non eos solum, qui in vrbem irrumpere, sed illos etiam, qui lacessentibus instare hosti bus cuperent, à certamine cohiberet. In epitoma Liuiana scriptum inuenio, hanc consilij temeritatem non consulibus tribui, sed duobus tribunis, qui cum neglectos ab vna parte muros, cum cohortibus inuasissent, & ab hostibus grauius cæderentur, à Scipione esse potißimum conseruatos. ab eodemque castellum Romanorum, quod nocte oppugnabatur paucis equitibus adiuuantibus liberatum. Ad hæc verò cũ Censorini discessu, qui Romam comitiorũ causa decesserat, maioribus animis Pœnis sumptis sũma vi ex vrbe silẽtio noctis egressi castra Romanorum infesta redderent, Scipio è portis castrorũ egressus ijs, quæ longius à prælio aberant, cũ impetum in Carthaginienses fecisset, eos tum repentina eruptione adeo exterruit, vt ex templo castra Romanorũ reliquerint, & intra mœnia se receperint.

Ex lib. de vita, & rebus gestis Scipionis Aemiliani pag. 7.

Cum consul oppugnatione vrbis sæpe frustra tentata per quandam murorum partem, quæ paulò ante deiecta non dum probe fuerat restituta, ex improuiso irrumpere cogitasset, ac Scipio Pœnos prærepto Imperatoris consilio suos ita disposuisse audisset, vt alij armati Romanorum impetum sustinerent, alij inermes ligna, & lapides in eos ingredientes ex loco superiore conijcierent, quin maximum propulsaret periculum, quod suis iminere prouidebat, haud sibi esse cunctandum censuit. Quare cum cohortes suas in plures partes distribuisset, easque non procul à muris ex interuallo constituisset, datis mandatis effecit, vt non eos solum, qui in vrbem irrumpere, sed illos etiam, qui lacessentibus instare hostibus cuperent, à certamine cohiberent. Quanquam apud Liuium inuenio hanc consilij temeritatem non consuli ascribi, sed duobus militum tribunis, quos ille scribit, cum neglectos ab vna parte muros cum cohortibus inuasissent, & ab hostibus vehementer premerentur à Scipione esse potißimum conseruatos. Cui illam etiam deberi laudẽ adiungit, quod paucis equitibus adiuuantibus, castellum Romanorũ nocturna oppugnatione liberauit. Post autem cum Pœni summa vi ex vrbe silentio noctis egressi castra Romanorum adorti essent, vnus item extitit Scipio, qui subito consilio salutem attulerit. Etenim è portis castrorum egressus ijs, quæ à prælio longius aberant, cum impetum in Carthaginienses fecisset, illos repentina irruptione ita perterrefecit, vt extemplo relictis castris intra mœnia se receperint.

Deiecta

Sic. Appianus in Libyca. & Liui. lib. 49.

Deiecta quadam parte muri à consule Censorino, campus latè patens, & ad pugnam aptus intus apparuit: vbi Carthaginienses constituti fuerant milites, partim in fronte armis instructi, alii post hos lapidibus, & lignis muniti, permulti etiam in ædificiis ipsi campo imminentibus, dispositi, expectabant, vt Romani irrumperent. Romani vero milites orta luce, præter quam quod illuc irruere cupiebant, vbi videre se ab inermibus contemni, alacriter in eos impetum fecerunt. Scipio vero tunc Tribunus se continuit, suis cohortibus in plures partes diuisis, & iis iuxta murum, ex interuallo collocatis, & suos ingredi in vrbem prohibebat, & ingressos excipiens ab hostium vndiq; prementium impetu tutos reddebat. Quare nomen eius magna esse cœpit apud omnes gloria, cũ militibus consulendo prudentior ipso consule videretur. Castellum quoq; Romanorũ nocte ab hostiũ incendio liberauit. Non multo post discessu Censorini (Romam ad magistratus rogandos profectus erat) audaciores facti noctu vrbe eggressi sunt partim armati, alii inermes, asseres tantum ferentes: quos cum proximæ Manilii fosse iniecissent, strenue, vallum diuellere, ac perrumpere cœperunt. Quare perterritis, quod nox erat, Romanis, Scipio ea porta quæ longius ab hostibus, & prælio aberat egressus cũ equitibus Pœnos perterruit, & intra mœnia sese fuga recipere coegit. Quo egregio facinore Romanis in tanta trepidatione iterum saluti ea nocte fuisse vna omnium voce ferebatur.

Primum videamus quid in vtroque loco addideris: deinde quid ademeris: tertio loco quoties lapsus fueris. Hæc in Fastis addidisti.

Consules cum re sæpius tentata, nihil adhuc efficere potuissent, Tandem commodißimum rati futurum, si per quandam murorum partem, quæ paulò ante deiecta nondum probe fuerat restituta inuaderent, ea omnino ex improuiso irrumpere constituerunt. At verò Scipio cum Pœnos, cognito consulum consilio, suos ita disposuisse audisset, vt alij armati Romanorum impetum sustinerent, alij inermes ligna, & lapides in eos ingredientes ex loco superiore conijcerent. Datis mandatis.

Sed illos etiam, qui lacessentibus hostibus instare cuperent à certamine cohiberent.

Summa vi. Repentina eruptione. Extemplo castra Romanorum reliquerint.

In Vita eadem, & hæc amplius.

Cui illam etiam deberi laudem adiungit.

Vnus item extitit Scipio qui subito consilio salutem attulit.

Hæc omisisti in vtroque loco.

Campus late patens, & ad pugnam aptus intus apparuit.

Permulti etiam in ædificiis ipsi campo iminentibus dispositi expectabant, vt Romani irrumperent.

Quare nomen illius magna esse cæpit apud omnes gloria, cum militibus consulendo prudentior ipso consule existimaretur.

Iam videamus quoties lapsus sis.

Re sæpius tentata non est verum.

Probè fuerat restituta. App. οὔπω τέλεως ἐγηγερμένον. id est. nec dum refectum. aliud est aliquid non esse probe refectum, & aliquid non esse refectum.

Constituerunt. Ergo non irrumperunt. nam constituere irrumpere non est irrumpere. neque semper, qui aliquid facere constituit, facit, summa hæc est, ex tuis verbis, non apparet Romanos illuc ingressos. in vita verbum mutasti, peiusque reposuisti, *cogitaßet*. multa enim cogitamus, quæ non statuimus neque facimus *Cognito consulum consilio*. hoc non dicit Appianus neque verum fuit. in vita eodem errore, *prærepto consilio*, dixisti.

Audisset suos ita deposuisse. neque hoc factum est, neque debuit fieri, cum Scipio videret, quomodo Pœni erant dispositi.

Alij inermes ligna, & lapides &c. Non ne iam milies dixi te carere iudicio, & ignorare vim latinorum verborum? si appellatione armorum, & telorum continentur ligna, & lapides, non dicitur is inermis, qui ligna, & lapides gestat. nec lignis erant armati Pœni, vt ea coniicerent; sed vt iis percuterent hostes.

Ex loco superiore coniicerent. ostende tu hunc locum superiorē. *iminere periculum prouidebat*. imperitè. prouidere enim pertinet ad futurum. Romani iam cum Scipio id consilii cæpit, erant in periculo. vnde etiam id verbum cum præsenti tempore modi infiniti non potest iungi, tu tamen dixisti *iminere prouidebat*.

Datis mandatis. neque hoc est in Appiano, vt demonstratū est, nec rectè dicitur dare mandatum alicui, pro iubere, vel imperare, vt alibi ostendimus.

Qui lacessentibus hostibus, non lacessebant Pœni, sed lacessiti à Romanis se defendebant.

Inſtare laceſſentibus hoſtibus, pro reſiſtere, non probo.

A certamine cohiberent. omni prorſus prudentia Scipionem ſpolias cum. dicis eum à certamine prohibuiſſe ſuos, qui ab hoſtibus præmerentur.

Duo Tribuni cum neglectos ab vna parte muros cum cohortibus inuaſiſſent &c. Liu. lib. 49. Cum neglectos ab vna parte muros duo Tribuni temerè cum cohortibus irrupiſſent, & ab opidanis grauiter cæderentur à Scipione Africano explicìti ſunt. Non diſcedis à tua conſuetudine corrumpendi. Liuius temerè irrumpiſſent. Tu, *inuaſiſſent*; quaſi idem ſit. ille oppidanis tu *hoſtibus*. ille grauiter. tu *grauius*. Liuius, expliciti ſunt; tu *potiſſimum conſeruatos* Atq; ita ſemper aliquid minus, vel maius dicis, aut detrahis, aut addis. dum vis reddere verbum verbo. quòd de ſententia omnium doctiſſimorum vix fieri poteſt ſine reprehenſione.

Silentio noctis, imperitè. App. *νυκτὸς*. id eſt nocte. Noctis ſilentium apud latinos certum noctis tempus ſignificat, & pro nocte intempeſta ponitur. Græcum autem verbum nullum certum tempus ſtatuit.

E portis caſtrorum; ex vna tantum porta egreſſus eſt Scipio. etiã ſi Appianus habeat *κατὰ πύλας*. nam Græci ſcriptores huius nominis vtuntur libentius numero multitudinis pro numero vnitatis.

Et hæc ſunt tua in xxv. verſibus errata in Cõmentario Faſtorũ. hæc eadem in Vita etiam commiſiſti, & quædam alia. Nam illic *ſtatuerant*, ſcribis. hic, *cogitaſſet*. vtrunque male. ſed plus eſt in ſtatuere, quam in cogitare.

Nam conſuli aſcribi. in Faſtis *non conſulibus tribui*. nullus eſt qui ſoli Manlio id tribuat.

Sed duobus militum tribunis in Faſtis melius. *duobus tribunis*.

Vehementer premerentur. In Faſtis *grauius cæderentur*. vtrunque malè. ſed in Faſtis melius. nam multo plus eſt grauius cæderentur, quam vehemẽter premerentur.

Potiſſimum. Potiſsimum dicitur de pluribus. ergo alii quoque conſeruare Tribunos conaſti ſunt: quod nullus ſcribit, ſed in primis Scipio id te auctore fecit. ſed auctore Liuio, ſolus Scipio.

Iam puto ex hac vnius loci collatione perſpicuũ eſſe te verè imitatum eſſe cancrum retrogradientem. vnde illud ſemper in ore habeas cenſeo. quarta luna natus. quid, ſi reliqua tua ſcripta ad hanc rationem excutio? non ne ad ſalſamentarios & ſconbros deferentur?

Herbeſus

PERTVRBATE, NOVE, INVSITATE ET NON propriè ſcripta.

Communicare res domesticas, & bellicas cum aliquo. pro vivere coniunctissime cum eo, & militiam exercere pag. 49
Ascendere ad fastigium gloriæ. pag. 50
Vnum, atque alterum monumentum. de duobus pag. 51
Monumentum. pro facinore. pag. 51
Asciscere aliquem arbitrum de pace. pro rogare aliquem præsentem, qui de pace concilianda agat inter aliquos. pag. 52
Est mihi tecum summa vetustas. pro summa amicitia. pag. 54
Ad trecentos equites mandauit. pro trecẽtis equitibus imperauit 56
Per tria stadia ad Asdrubalis castra progressus. pag. 97
Sententia pugnæ Tribunis placuerat, pro Tribuni ad pugnam impullerant. 98

ERRATA.

Ver. 8. verti, vertit. 27. ipse, ipsi. multos, multis. 32. iustrussissent, instruxissent. nun, num. per difficilem, perdifficilem. CCC XXXII. CCC XXXVII. 33. in Chalcidem. Chalcidem. 36. comeatu, commeatu. equitorum, equorum. 37. inuitos, inuitus. 40. Barbaris, barbari. Magis, regis. 41. colligisse, collegisse. 42. atquo, atque. 44. succesſiuis. succisſiuis. 47. tante, tantæ. 52. 15. his. 54. iam ab Asdrubale aberant. iam ab Asdrubale CCC LXXV. passus aberant. 60. quoque, quaque. 61. postremò, postremo.

Lucæ apud Vincentium Busdracum

1570.

Cum licentia superiorũ.